

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

MATIC JUVAN

**VPLIV GOZDNE PEDAGOGIKE NA
RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE PRI
PREDŠOLSKEM OTROKU**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
PREDŠOLSKA VZGOJA

MATIC JUVAN

MENTORICA: VIŠ. PRED. DR. MARJANCA KOS

**VPLIV GOZDNE PEDAGOGIKE NA
RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE PRI
PREDŠOLSKEM OTROKU**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

Bolje je prižgati eno samo majhno svečo
kot preklinjati temo.

Konfucij

ZAHVALA

Če bi se želel zahvaliti vsakomur in vsemu, kar mi je pomagalo pri nastajanju diplomskega dela, bi bila dana zahvala daljša od le-tega, zato jo bom skrajšal na (samo) štiri enote.

Moja prva in najpomembnejša zahvala gre Univerzumu.

Univerzum, hvala Ti za vseživljenjsko spreminjajoči se tok dogodkov, ki se mu reče dar življenja, s katerim si me tako radostno obdaril, zakaj v njem je toliko lepega in vrednega, da ni moč naštetih. Hvala Ti za izkušnje, izkustva ter spoznanja, ki mi jih podarjaš, saj širijo moja obzorja in me vodijo po poti modrosti. Hvala Ti za resnicoljubnost in spoštovanje, ki razsvetlujeta stvarstvo, saj ustvarjata lepoto naslutenih razsežnosti. Hvala Ti za srečo in pogum, ki prežemata vsako bit, zakaj omogočata mi verjeti in doseči tisto, kar se zdi nerealno in nedosegljivo.

Univerzum, za vse to in še več se Ti radostno zahvaljujem!

Zahvaljujem se svoji mentorici Marjanci Kos, ki me je s svojo strokovno pomočjo in korektnostjo ter pristnim človeškim odnosom uspešno privedla do uspešno končanega diplomskega dela. Obenem pa se ji zahvaljujem tudi zato, ker ni bila samo dobra mentorica, ampak tudi odlična učiteljica. Razkrila mi je veliko novega znanja o naravi ter me je, kar je še bolj pomembno, tudi naučila, kako naj sam nadaljujem z zbiranjem in odkrivanjem novega znanja.

Gospa Marjanca, iskreno se Vam zahvaljujem!

Tretjo zahvalo bi želel podariti svoji družini, ki mi je sploh omogočila študij ter me je pri njem tudi spodbujala. Veliko mi pomeni tudi to, da so me v obdobju težav poslušali in mi vedno podali predloge in morebitne rešitve, ki so jih vselej podali z empatijo.

Lepo se vam zahvaljujem!

In nazadnje se zelo toplo zahvaljujem tudi Marisi Monti, ki me je v veliki meri naučila sposobnosti gledanja na življenje z lepoto in optimizmom v očeh. Zahvaljujem se ji tudi zato, ker me je vedno nesebično spodbujala in mi je vselej prišla naproti s tistimi besedami, ki sem jih v času negativnega razmišljanja najbolj potreboval.

Marisa, toplo se Ti zahvaljujem!

Ključne besede:

okoljska etika, varovanje okolja, gozdna pedagogika, gozdni vrtec, predšolski otrok, zunanja igra.

VPLIV GOZDNE PEDAGOGIKE NA RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE PRI PREDŠOLSKEM OTROKU

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

September 2013

Število strani: 63

Število tabel: 1

Število grafov: 3

Število virov: 48

Število prilog: 1

POVZETEK

V današnjem času nam je pogosto preko različnih medijev posredovan podatek, da je varovanje okolja nujno. Večina ljudi meni, da je varovanje okolja zbiranje odpadkov in njihovo ločevanje, kar je sicer pohvalno, vendar pa še zdaleč ne predstavlja trajnostnega razvoja, ki bi naravi lahko sčasoma prinesel nekdanjo lepoto in neokrnjenost. Kot pravijo avtorji, katerih misli bodo predstavljene in navedene v danem diplomskem delu, pod varovanje okolja spada širok spekter akcij, ki pa se žal dandanes kažejo večinoma le v odpravljanju posledic (in še to v okrnjeni obliki), ne pa tudi v odpravljanju vzrokov.

V pričujočem diplomskem delu z naslovom *Vpliv gozdne pedagogike na razvoj okoljske etike pri predšolskem otroku*, sem se poglobil predvsem v idejo varovanja okolja in razvoj okoljevarstvene etike. Pomemben del diplomskega dela predstavlja tudi princip okoljske vzgoje in ideja gozdnih vrtcev, ki so znani po svojevrstnem načinu življenja, ki ga udeležujejo. Pri tem ima seveda veliko vlogo in pomen tudi gozdna pedagogika, ki določa smernice delovanja gozdnih vrtcev.

Namen diplomskega dela je bil razsvetliti pomembnost varovanja naravnega okolja prek igre in učenja v njem. V sklopu tega vodila sem si zastavil tri cilje, ki so predstavljali pomembno vlogo pri raziskovalnem delu.

V sklopu dejavnosti v naravi in aktivnega nazornega učenja, ki smo ga doživljali skupaj s predšolskimi otroci v okviru meseca dni v naravnem okolju, sem poskušal ugotoviti naslednje:

Ugotoviti sem želel, kateri je najljubši prostor za igro predšolskih otrok. Na voljo so imeli igralnico, zunanje vrtčevsko igrišče in naravno okolje. Ker je bilo to vprašanje zastavljeno pred začetkom dejavnosti v naravi in po njih, sem v primerjavi odgovorov otrok pričakoval spremembe.

Ugotoviti sem želel, ali se zdi predšolskim otrokom varovanje okolja pomembno in na kakšne načine bi predšolski otroci varovali okolje. Otroci so imeli priložnost tudi povedati kateri predlogi se jim zdijo smiselni, da se udeležujejo v širši družbi.

Ugotoviti sem želel, ali elementi gozdne pedagogike pri vzgoji otrok vplivajo na razvoj okoljevarstvenih vrednot pri otrocih.

Za pristnejše izkušnje v naravnem okolju je bil otrokom ponujen velik, nestrukturiran prostor, kjer je nastopilo obilje čutnih zaznav in možnost tveganja ter občutek svobode. Dodatno je zaradi velikega naravnega prostora lahko nastopila tudi igra, polna avtonomije in kreativnosti.

Na podlagi intervjujev in opazovanja otrok sem tako prišel do ugotovitve, da bo otrok vedno izbral tisto, kar mu predstavlja večji izziv in večje ter polnejše izkušnje.

Po doživetih igri v naravnem okolju je večina otrok izbrala naravo kot najljubši prostor za igro. Otrokom se zdi varovanje okolja pomembno. Stopnja strinjanja s to trditvijo je bila čim večja, tem dlje so otroci preživljali svoj čas v zunanjem okolju. S strani otrok je bilo podanih veliko

predlogov za učinkovitejše varovanje narave. Nekateri predlogi so mi bili zares zanimivi – bilo bi vredno, če bi se vsaj nekateri tudi upoštevali.

Ko so bila vključena samo nekatera načela gozdne pedagogike v način vzgoje, ki je bil dotlej otrokom znan, so bile kmalu razvidne prve reakcije. Razvidno je postalo, da se je v mesecu dni odnos otrok do narave le še močnejše okrepil. Prav zares drži, kot je napisala pionirka Rachel Carson, ki je prva začela opozarjati na pomembnost varovanja okolja, da ima narava vselej darila za vsakogar, če jih je le pripravljen sprejeti.

V mesecu dni so otroci tako doživeli marsikatero izkušnjo, ki je bila povezana z naravo in naravnim okoljem.

Pri tem je bilo moje glavno vodilo, da otrokom ponudim možnost, da naravo sprejmejo v svoje jedro in jo tako začnejo spoštovati brez zunanjega vsiljevanja in sugestije vzgojitelja.

Skupina otrok, ki sem jo vodil dober mesec dni, tako ni le odpravljala posledic negativnega odnosa do narave (pobiranje smeti, ločevanje, ugašanje luči ...), ampak je na nek način začela z odpravljanjem vzrokov zanje, saj edino posameznik, ki spoštuje naravo in jo vidi kot del sebe, narave ne bo onesnaževal, uničeval ali izkoriščal.

In to je bilo glavno vodilo pri uresničevanju ciljev danega diplomskega dela.

Key words:

environmental ethics, nature conservation, forest pedagogy, forest kindergarten, preschool child, outdoor play.

THE INFLUENCE OF THE FOREST PEDAGOGY ON THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL ETHICS IN PRESCHOOL CHILDREN

University of Ljubljana, Faculty for Education

September 2013

Number of pages: 63

Number of tables: 1

Number of charts: 3

Number of sources: 48

Number of attachments: 1

SUMMARY

We live in the time of great media influence and we often found ourselves hearing warnings about nature conservation. Most people think that nature conservation means only separate collection of waste and waste recycling. Even though this is commendable, it does not help much to bring nature back to its former beauty in its original state. Many authors, whose thoughts will be presented in this diploma thesis, say that nature conservation consists of

many wide specters of actions. Unfortunately, the world today is used to deal with aftereffect consequences only, while causes to problems are mistakenly left aside.

In this diploma thesis, entitled *The Influence of the Forest Pedagogy on the Development of Environmental Ethics in Preschool Children*, I mostly wrote about nature conservation and environmental ethics. The important part of this diploma thesis also consists of environmental education idea and forest kindergartens principle, that is mostly known for its unique way of spending time in nature. Forest pedagogy was also explained as a strong connection between environmental ethics and nature kindergarten.

The main purpose of this diploma thesis was to enlighten the importance of nature conservation through "play and learn principle". I chose three important dilemmas to research them in the logic of this main purpose.

In the timeline of one month of play in nature with preschool children, I tried to research next assumptions:

I wanted to find out which playground suits preschool children better. Was it the kindergarten playroom, kindergarten outside playground, or some natural space? Knowing that this question was asked before nature activities and after them, I expected some variations between the first and second answers.

I wanted to find out what children think about nature protection and what their ideas for more productive and successful nature conservation were.

I also wanted to find out if forest pedagogy does indeed influence children to accept nature as part of themselves and if the influence is strong enough for children to become nature protectors.

For more practical and explicit experiences, I offered children large, unstructured natural space. It is a space where abundance of sensory perception and freedom with opportunity to take risks can occur. Autonomy and creative play have been also observed in the process.

Based on interviews and observations, I soon came to the conclusion that a child would always chose the opportunity that represents challenge and a more complex experience.

After experienced playing in the natural places, most of the children chose nature as the most suitable place for playing.

Children knew that conservation of natural spaces is important. They also proposed many suggestions for more efficient natural conservation. Some of those suggestions are really suitable for applying in our world. It would be interesting to see results of such actions.

When only some of the principles of the forest pedagogy were applied in the way of education that was commonly known to children, first reactions were soon observed. It was soon strongly understandable that in one month of natural experiences, children developed even more powerful connection with nature. It is a true fact that nature has, as the pioneer of nature conservations Rachel Carson said, gifts for everybody if only he or she is willing to accept them.

In this one month of natural play, the children experienced many positive moments which were all in connection with nature and natural spaces.

Mine major guidance on this path was to give the children the opportunity to fully accept nature into their hearts and to, consequently, show full respectful relationship with it, without adult educator to suggest children this action.

In one month, the group of preschool children that I guided showed remarkable results. Not only that they helped in removing the process of aftereffect consequences as a result of unacceptable relationship to nature (collecting waste and recycling them, efficient use of electricity ...) but they also took the first steps towards taking care of the reason for all these consequences, as no person, that consider nature as part of himself or herself, will destroy it, pollute it, or exploit it.

And that was the most important thought I used when I were conducting researches for the aimed dilemmas.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	1
2. TEORETIČNI DEL	3
2.1 ZAKAJ OKOLJSKA ETIKA?	4
2.1.1 NAČIN ŽIVLJENJA V PRETEKLOSTI.....	5
2.1.2 ČLOVEK PROTI NARAVI.....	6
2.1.2.1 ODPADKI.....	6
2.1.2.2 EROZIJA ZEMELJSKEGA POVRŠJA.....	7
2.1.2.3 INDUSTRIJSKO KMETIJSTVO.....	8
2.1.3 GOSPODARSKO-EKONOMSKO VODENI SVET	10
2.1.4 IZHODIŠČA AKCIJSKEGA DELOVANJA	10
2.1.4.1 ANTROPOCENTRIZEM.....	11
2.1.4.2 EKOCENTRIZEM	11
2.1.4.3 PATOCENTRIZEM	11
2.1.4.4 BIOCENTRIZEM.....	12
2.1.4.5 UPORABA FILOZOFSKIH TEORIJ V PRAKSI.....	12
2.2 OKOLJSKA ETIKA	14
2.2.1 KAJ JE OKOLJSKA ETIKA	15
2.2.2 RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE.....	15
2.2.3 UVELJAVLJANJE OKOLJSKE ETIKE	17
2.3 IGRA IN UČENJE V NARAVNEM OKOLJU	22
2.3.1 UPAD IGRE V NARAVI	23
2.3.2 PRISTNA IZKUSTVA V NARAVNEM OKOLJU.....	24
2.3.3 GOZDNA PEDAGOGIKA	25
2.3.4 GOZDNI VRTEC.....	27
2.3.4.1 KAJ JE GOZDNI VRTEC.....	27
2.3.4.2 ZNAČILNOSTI GOZDNEGA VRTCA	28
2.3.4.2.1 IGRA NA PROSTEM.....	29

2.3.4.2.2 DINAMIČNOST	31
2.3.4.2.3 SVOBODA.....	32
2.3.4.2.4 IZKUŠENJSKO UČENJE	33
2.3.4.2.5 OKOLJEVARSTVO	34
2.3.4.2.6 PREHRANJEVANJE.....	35
2.3.4.2.7 SPOZNAVANJE RASTLIN IN ŽIVALI.	35
2.3.4.2.8 SPREJEMANJE TVEGANJA	36
3. RAZISKOVALNI DEL.....	39
3.1 OPREDELITEV PROBLEMA	39
3.2 CILJI RAZISKOVALNEGA DELA.....	39
3.3 RAZISKOVALNE HIPOTEZE	40
3.4 RAZISKOVALNA METODA.....	40
3.4.1 VZOREC	40
3.4.2 NAČIN ZBIRANJA PODATKOV	40
3.4.3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	41
3.4.4 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV	41
3.5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	41
3.5.1 PRILJUBLJENOST NARAVNEGA PROSTORA ZA IGRO	41
3.5.2 IDEJE OTROK O VAROVANJU OKOLJA.....	43
3.5.3 VPLIV GOZDNE PEDAGOGIKE NA RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE PRI PREDŠOLSKEM OTROKU	47
3.6 SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKOVALNEGA DELA.....	49
4. RAZPRAVA.....	51
5. SKLEP	55
6. LITERATURA	57
7. PRILOGA.....	63
7. 1 PRILOGA 1: IZJAVA O AVTORSTVU.....	63

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Razlika med odgovori otrok na vprašanje »Kje se najraje igraš?« pred začetkom izvajanja gozdnih dejavnosti in po izvedenih dejavnostih.	42
Graf 2: Razlika med odgovori otrok na vprašanje »Ali se ti zdi varovanje narave pomembno?« pred začetkom izvajanja gozdnih dejavnosti in po izvedenih dejavnostih.	43
Graf 3: Odgovori otrok, združeni v različne logične skupine.	46

KAZALO TABEL

Tabela 1: Odgovori otrok na vprašanje »Kako bi ti varoval naravo?«	45
--	----

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Izjava o avtorstvu	63
-------------------------------------	----

1. UVOD

Že od nekdaj predstavlja princip življenja vsem velikim civilizacijam in veram naslednje vodilo:

»Nikoli ne naredi drugemu tega, kar ne želiš, da bi drugi delali tebi.«

(Velika knjiga pregovorov 2007: 73)

Zanimivo je, kako smo ljudje skozi čas to univerzalno vodilo minimalizirali samo na odnos človek-človek – pa še to se vedno manj upošteva.

Si živali ne zaslužijo spoštovanja? Ali je lahko planet Zemlja kaj več kot samo skupek žive in nežive narave, ki smo jo tako zlahka razčlenili po različnih znanostih? Ali so naravna bogastva narejena še za kaj drugega kot samo za to, da jih uporabljajo ljudje, ki zagovarjajo antropocentrizem? Ali je enakovreden odnos človek-živali-zemlja utopičen? Nerealen?

Ljudje vedno bolj spoznavamo, da skrbi za naš planet ne gre prepustiti svetovnim organizacijam in državam. Spoznanje, da mora za skupno in dobro prihodnost poskrbeti vsak član posebej, je tako že prebudilo zahteve po novem, t. i. naravnem človeku. To je posameznik, ki se zaveda pomembnosti varovanja okolja in njegovega ohranjanja, kar tudi prakticira z vso svojo bitjo, ne pa klečeplazi pred denarnimi tokovi in se jim podreja. Kot pravi Petrovič (2012), državni voditelji, namesto da bi spodbujali korenite okoljske spremembe s svojim zgledom, še naprej živijo v vilah in se vozijo z dragimi in z nafto izredno potrošnimi avtomobili. Vse, kar bodo za seboj zares pustili, so le ogromne količine odpadkov.

Petrovič (2012: 75–76) dodaja:

»Ko govorijo o pomembnosti zmanjšanja okoljskega odtisa posameznikov, v bistvu govorijo o odtisu nas, tu spodaj. Oni so iz enačbe izključeni.«

Zato je še toliko bolj pomembna misel o zavedanju moči, ki jo ima sleherni posameznik pri varovanju narave.

Avtorji Robertson, Martin, Borradaile in Alker (2009) navajajo, da gozdni vrtci nedvomno spodbujajo slehernega posameznika k varovanju narave. Avtorji (prav tam) pravijo, da so

gozdni vrtci znani tudi pod imenom vrtci narave. Začeli so se uveljavljati v Skandinaviji pred približno tremi desetletji. Njihova glavna naloga je bila dokazati ljudem, da je najpomembnejši element otrokovega odraščanja učenje skozi igro v svobodnem okolju, ki omogoča raziskovanje in dinamičnost ter uporabo vseh čutil.

Gozdni vrtci so nezamenljivi, saj omogočajo otrokom pogoste izkušnje igre in učenja v gozdu ali pa vsaj v naravnem okolju skozi vse leto v vseh vremenskih pogojih. Otroci, ki so odraščali po načelih gozdne pedagogike, se prek igre, stalnih interakcij in izkušenj, ki jih doživijo v naravnem okolju (naravno okolje je "učilnica" gozdnih vrtcev, ki delujejo po načelih gozdne pedagogike), naučijo videti naravo kot vrednoto, vredno spoštovanja in predvsem varovanja.

Da nekdo brezbrizno onesnažuje naravno okolje ali pa ni dojemljiv za sonaravni razvoj in zaježitev tehnologij, ki se jih uporablja za uničevanje narave, nedvomno ni spoštovanje niti do samega sebe niti do živali in do narave. Vsi smo namreč narava!

Prej se bo to dejstvo sprejelo kot splošna univerzalna resnica in prej bomo spoznali, da je dolžnost vseh ljudi, da varujejo naravo, prej bomo zaživel lepše in boljše življenje.

Komat (2008: 20) je rekel:

»Evolucija da vsaki vrsti samo eno možnost, samo eno priložnost. Popravnega izpita evolucija življenja ne pozna. Vsako vrsto, ki zapravi priložnost, čaka enaka usoda – izumrtje.«

Verjamem, da so te besede še kako resnične. Vendar pa verjamem tudi v to, da so spremembe še možne – vendar morajo spremembe nastopiti čim prej.

To je tudi razlog, da sem se odločil za dano temo diplomskega dela.

2. TEORETIČNI DEL

Teoretični del je razdeljen na tri glavna poglavja.

V prvem (Zakaj okoljska etika?) bo predstavljen napačen odnos, ki smo ga v teku stoletij razvijali ljudje do narave. Nakazana bodo akcijska izhodišča delovanja pri varovanju okolja, spoznali pa bomo tudi, katera izmed štirih filozofskih teorij akcijskega delovanja se največ uporablja.

V drugem poglavju (Okoljska etika) bomo spoznali, kaj sploh je okoljska etika in kako se je razvila in tudi kakšno vlogo ima v našem svetu v povezavi z mladimi otroki.

V tretjem poglavju (Igra in učenje v naravnem okolju) so prikazani pozitivni elementi igre in učenja v naravi.

Dodatno sta predstavljena gozdna pedagogika in gozdni vrtec. Razvidno bo postalo tudi, kakšne vrednote zagovarja gozdni vrtec in kakšen način življenja prakticirajo udeleženci v njem.

2.1 ZAKAJ OKOLJSKA ETIKA?

V poglavju bom med drugim predstavil:

- da se je človekov odnos do narave v zgodovini spreminjal;
- filozofske teorije akcijskega delovanja;
- okoljsko etiko;
- pomembnost možnosti izbire igre v naravnem okolju.

Če vam bomo torej prodali našo zemljo, jo ljubite, kot jo ljubimo mi. Skrbite zanjo, kot mi skrbimo zanjo. V duhu ohranite spomin na zemljo, kakršna je, ko jo boste vzeli. In z vsemi vašimi močmi, z vsem vašim mišljenjem, z vsem vašim srcem jo ohranite za vaše otroke in jo ljubite, kot Veliki Duh ljubi nas vse.

Seattle (1983: 24)

Na prvi pogled se zdi, kot da bi bile zgornje besede del neke zelo oddaljene preteklosti. Življenjsko vodilo, ki nam ga je zapustil poglavar Seattle, je bilo sicer posredovano človeku, a v toku zgodovine omalovaževano in s strani večine ljudi kot tako tudi pozabljeno.

A če pogledamo malo bolj podrobno, kaj kmalu sprevidimo, da dana trditev ne drži v popolnosti. Dokaz za to je npr. še danes v ljudeh, ki, kot pravita Torkar in Zalokar Divjak (2003), opozarjajo na posledice uničevanja narave in sočustvujejo z naravo, ko npr. požar ali druga huda naravna nesreča povzroči nepopravljivo škodo. Avtorja (prav tam) sta npr. podala primer take povezave, ko sta bila človek in narava eno. Pravita, da so tako vez predstavljali ameriški Indijanci.

Nesporno je jasno, da so bili naši daljni predniki veliko bolj povezani z naravo. Dana povezava se jim je globoko obrestovala – ne samo na fizičnem, ampak tudi na duševnem področju.

2.1.1 NAČIN ŽIVLJENJA V PRETEKLOSTI

Najlepši citat, ki ga lahko podam kot opis življenja z naravo povezanih ljudstev v preteklih stoletjih, se nahaja v knjigi *Wir sind ein Teil der Erde* [Smo del Stvarstva] (1983), ki vsebuje govor poglavarja Seattla ob prodaji indijanske zemlje ameriškim priseljencem.

Podajam citat iz omenjene knjige.

»Vsak del zemlje je svet mojim ljudem. Vsak lesk borove iglice, vsak del peščene obale, vsaka meglica v temnem gozdu in vsak čist in brenčeč insekt je svet v spominih mojega ljudstva. Rastlinski sokovi, ki se pretakajo po drevesih, nosijo spomin na rdečega človeka.

Sij vode, ki teče v potokih in rekah, ni le voda, temveč kri naših prednikov. Reke so naši in vaši bratje. Odslej jim morate izkazovati dobroto tako kot vsakemu drugemu bratu. Če prodamo zemljo, morate vedeti, da je sveta. Učite vaše otroke, da je sveta in da vsak odsev čiste vode pripoveduje o izročilu in življenju mojega ljudstva. Šumenje voda je glas mojih prednikov. Vode so naši bratje, ki potešijo našo žejo. Reke nosijo naše kanuje in hranijo naše otroke.

Zrak je rdečemu človeku dragocen, ker si vsa živa bitja delijo isti dih – živali, drevesa, ljudje, vsi si delijo isti dih. Zdi se, da beli človek ne opaža zraka, ki ga diha. Od smradu je odrevenel – kot človek, ki že dolgo dni umira. Zrak je za nas dragocen, ker zrak deli svojega duha z vsem živim, kar vzdržuje. Veter je dal našim očetom prvi vdih in sprejme tudi njegov zadnji izdih. Veter mora tudi našim otrokom dati življenjskega duha. Če vam prodamo zemljo, jo morate varovati kot nekaj posebnega, kot svetinjo, kot mesto, kjer bo tudi beli človek čutil, da veter sladko diši po travniških cvetlicah.«

Seattle (1983: 12)

Dani citat označuje globoko in jasno sporočilo. Ameriški staroselci so imeli do narave veliko bolj dovršen in bolj pozitivno naravnan odnos, kot ga imamo danes verjetno kjerkoli na planetu.

Tudi Žorž (2012) je bil le eden od avtorjev, ki je prišel do spoznanja, da je bil človek v preteklosti veliko bolj povezan z naravo. Pravi, da je bilo od narave odvisno njegovo preživetje in sploh celotni življenjski cikel, zato je bilo spoštovanje narave nujno. Skladno s

tem je jasno, da so otrokom v preteklih letih tudi privzgjajali ta spoštljiv odnos do narave, saj je bilo od tega odvisno njihovo blagostanje. Danes, ko je maksimalna blaginja, kot meni Winterhoff (2009), naše družbe že zdavnaj dosežena, ko kvečjemu lahko občutimo le še neko vrsto slabega počutja znotraj samega sistema blaginje, ta spoštljiv odnos do narave gledano s strani človeka iluzorno ni več potreben. Še več. Človek si po lastnem mnenju tako lahko po mili volji sam ustvarja "naravne" zakone in jih spoštuje po svojih željah.

Torkar in Zalokar Divjak (2003: 14) sta to samovoljno neupoštevanje naravnih zakonov obrazložila z naslednjo mislijo, ki pravi, da se je s poljedelstvom, živinorejo in industrializacijo počasi začel razvijati odklonilen in gospodovalen odnos do narave. Človek se je začel zoperstavljeti naravi in njenim pravilom, druga živa bitja in rastline pa je videl kot manjvredna.

S takim mnenjem se je potem začelo krčenje gozdov, pozidava travnikov in polj, vzgoja kulturnih rastlin in domačih živali.

2.1.2 ČLOVEK PROTI NARAVI

Večina ljudi se je sprijaznila s splošno sprejetim načinom življenja, ki nam vceplja logiko nujnosti boja med naravo in človekom. Gre za že dlje časa trajajoč pojav, kot pravi Mlinar (2010), pri katerem si je človek v teku stoletij razvil mnogo potencialov uničevanja in ubijanja ter drugega destruktivnega vedenja. Takšnega vedenja ni samo prakticiral, ampak ga je tudi z intelektualnimi in psihološkimi legitimacijskimi sredstvi zavaroval, tako da se je lahko nesprejemljivo početje nadaljevalo.

Rezultat take akcije je postal kmalu viden. Obstaja ogromno knjig, ki obravnavajo dano tematiko, veliko je tudi internetnih virov.

Človek uničuje naravo na mnoge načine. Poglejmo si samo nekaj primerov.

2.1.2.1 ODPADKI

Avčin (1969) pravi, da enega najresnejših problemov današnje človeške civilizacije predstavljajo odpadne snovi – odpadki.

Človek se vse bolj duši v njih zaradi industrije in gospodinjstev. Včasih so bili odpadki samo organski in bilo jih je malo, zato so lahko bakterije, glivice in plesni odpadne snovi razgradile

hitro in dokončno. Danes je z "napredkom" industrializacije količina in življenjska doba odpadkov že takšna, da jih mikroorganizmi ne zmorejo več razgraditi. Odpadki anorganskih snovi (zlasti še radioaktivnih snovi jedrskega izvora) pa imajo tako dolg čas razgrajevanja, da je pravzaprav nemogoče govoriti o razgradnji v merilih človekovega obstoja. Taki odpadki, ki imajo več milijonov let dolgo trajajočo razpolovno dobo, so tako izredno nevarni.

Princip, ki podpira idejo vzemi iz/od narave, delno uporabi in vrzi proč, ne funkcioniira več zaradi rezultata, ki ga je le-ta prinesel – več ton proizvedenih odpadkov dnevno, dodajata Seymour in Sutherland (2009).

»Kam z njimi?« se sprašuje človeštvo.

Človek ravna z odpadki tako, nadaljuje Avčin (1969), kakor je vselej počel. Odlaga jih take, kot so, v naravo, v vodo, v zemljo, v zrak. Pri tem pa večina ne pomisli, ali jih lahko narava razgradi brez škode za življenje (tudi svoje lastno) ali ne. Večinoma človek ne pomisli ali pa noče premisliti, kaj povzroča s tem naravi in samemu sebi, kaj šele, da bi poskušal odpadke obdelati do neškodljivosti, preden jih odvrže.

Če pa že spregovori v javnosti, pravi avtor (prav tam), če se zaveda, da je to narobe in se poskuša boriti proti temu, obstaja možnost, da ga množica kmalu izpodbije z nasprotnimi, zlaganimi, ponarejenimi argumenti in "dokazi" ali pa človeka celo podkupijo. Nedvomno ga lahko tudi utišajo.

"Zero waste managment" [ničelna stopnja proizvodnje odpadkov] je sicer odlična rešitev, vendar pa, kot pravi Prosenc (2006), ta ideja velikim podjetjem, ki se ukvarjajo z odpadki, pa naj bo to reciklaža ali sežig, ni v interesu, saj bi se tako zmanjšala količina odpadkov. Zmanjšana količina odpadkov pa je nesprejemljiva za taka podjetja, saj manj odpadkov pomeni manj denarja in seveda obratno – več odpadkov, več denarja.

2.1.2.2 EROZIJA ZEMELJSKEGA POVRŠJA

Avčin (1969) pravi, da humus predstavlja princip življenja, saj omogoča rast zelenih rastlin, ki so temelj prehrane. Humus je posrednik med mrtvim svetom rudnin in živim svetom mikroorganizmov.

Erozija zemeljskega površja, ki jo pospešeno povzroča človek s svojimi nepremišljenimi dejanji, v veliki meri odnaša humus.

Najpogosteje gre za množično sečnjo gozdov, ki se kaže v tem, da je potrebno pridobiti nova področja za širjenje poljedelstva ali pa preprosto za gradnjo velikih trgovskih in podjetniških kompleksov.

To je tudi razlog, da se erozija najprej pojavi prav tam, kjer ni dreves.

Avčin (1969: 91) pravi:

»Zemlja, ki jo je odnesla voda, je po navadi malo koristna, če ni že mrtva. Kjer se nabere, lahko spremeni vodni režim, da se njeno uničujoče delo še nadaljuje.

Dober zrel gozd s podrastjo pa je kot veliko jezero. En sam kvadrati meter mahu, ki suh tehta 1 kg, drži ob nalivu svojih 5 kg, 5 litrov vode. Na 1000 ha ima tedaj 50 000 m³ samo mah, da o koreninah sploh ne govorimo. Srednje veliko drevo ima korenin in koreninic približno 400 000 km, segale bi desetkrat okrog zemeljskega ekvatorja. Tako drži do meter globoko približno 2000 ton vode na hektar ali 100 litrov na kvadratni meter!

Z vejami si gozd varuje zemljo, da je ne sušita sonce in veter. Sončni žarki, še zlasti gorski, namreč ubijajo v zemlji mikrofloro, ki edina ustvarja humus.«

Slovenija je dežela, ki je trenutno še bogata s (pravimi) gozdovi. Smiselno je, da poskušamo ohraniti pravi sestoj gozda in da poskrbimo, da pravega gozda z mnogovrstnimi sortami dreves ne bodo nadomestile monokulture iglavcev, na kar je opozarjal tudi Petrovič (2012). Po smolnatih iglicah iglavcev voda namreč odteče prehitro in tako ne pripomore veliko k ohranjanju zemlje, zaključí Avčin (1969).

2.1.2.3 INDUSTRIJSKO KMETIJSTVO

Zaradi vse večje potrebe po hrani se po svetu množično izvaja intenzivno kmetijstvo, pri katerem gre za velika področja monokulturnih rastlin, po navadi koroze in pšenice kot krmne rastline.

Gre za enostranski način gospodarjenja z zemljo, v kateri je več let zapored posejana ista vrsta oziroma sorta rastline. Posledično zaradi tega rastlina hitro izčrpa mineralne snovi iz zemlje, pojavljajo se bolezni in razni škodljivci, ki lahko zaradi monokulture uničijo ogromno količino pridelka.

Agro-kemična industrija zaradi tega množično proizvaja strupe (pesticide), ki jih pršijo na posevke in posledično tudi na zemljo, da bi zatirali škodljivce. Vendar pa imajo pesticidi širši spekter delovanja kot samo na škodljivce.

Wandmaker (1995: 17) je o postopnem delovanju pesticidov napisal naslednje:

»Najprej se uničijo plodna tla, nato rastline in gozd, na koncu pa žival in človek!«

Komat (2008: 191–192) je v svoji knjigi predstavil herbicid atrazin.

»Atrazin je najbolj razširjeni herbicid na svetu. Zaradi množične uporabe, cenenosti in s tem povezanimi visokimi profiti, ki jih prinaša proizvajalcem in trgovcem, je njegovo rabo izredno težko omejiti ali prepovedati.

Herbicid gre skozi zemljo v podtalnico, ker se potem zadržuje v (pitni) vodi. Ker se njegov ilegalni uvoz še kar nadaljuje, predstavlja eno največjih groženj za kontaminacijo vodnih virov.«

Sledi študija, ki jo je objavil avtor (prav tam) v svoji knjigi glede vpliva atrazina na hormonski sistem dvoživk. Smiselno je vedeti, da je tukaj govora o samo enem herbicidu med mnogimi drugimi, ki so trenutno v uporabi.

*»Raziskovalec Tyrone Hayes je s skupino kolegov s Kalifornijske univerze na Berkeleyju proučeval vpliv atrazina na razvoj žab (vrste *Xenopus leavis*). Paglavce te žabe je v vodnem mediju izpostavil različnim koncentracijam atrazina in spremljal njihov razvoj do odraslega osebka. Ugotovitve so bile presenetljive.*

Že koncentracije 0,1 ppb (desetinka dela na milijardo – bolj razumljivo je to razmerje zrnca mivke na prostornino olimpijskega bazena) atrazina so povzročile, da so se samcem poleg testisov razvili še ovariji. Torej je atrazin povzročil nastanek dvospolnih žabjih bitij – hermafroditov in to natančno pri mejni koncentraciji, ki je še dopustna za človeško populacijo (0,1 mikrograma/liter).

Pri koncentraciji več kot 1 ppb (10-krat več od dopustne koncentracije) se zadeve še bolj dramtizirajo, samcem se sploh ne razvije (ali pa le rudimentarno) laringealni organ (zvočni mehur za ojačenje kvakanja), s katerim privabljajo samice, torej sekundarni spolni znak žabca. Dokončno slovo od moškosti pa so žabji samci doživeli, ko so jih vnesli v vodni medij s koncentracijo atrazina 25 ppb; pri tej koncentraciji je njihov testosteron strmoglavil na minimum in so jih preplavili estrogeni hormoni. Žabci so postali žabe!«

»Žabci se torej zaradi atrazina spreminjajo v žabe, kaj pa preostali vretenčarji in ljudje? Hormonski sistem, ki definira razvoj in bodoči "make up" samca, ali samice, je pri vseh vretenčarjih, torej tudi pri človeku, popolnoma identičen. Razlika je le v hitrosti, ki jo definira

dinamika izmenjave generacij; ta je pri človeku nekako tri generacije na sto let. Žabe imajo seveda glede na krajšo življenjsko dobo bistveno večjo dinamiko od nas, vendar to ne zmanjša teže problema.»

Opisana dejstva so samo "zrno peska v puščavi" – izredno majhen delček vsega, kar se trenutno dogaja. Za poglobitev znanja o dani tematiki priporočam branje Komatove (2008) knjige *Simbiotski človek* in knjige *Človek proti naravi* avtorja Franceta Avčina (1969).

2.1.3 GOSPODARSKO-EKONOMSKO VODENI SVET

Enega izmed vzrokov za posledice, ki so bile opisane v prejšnjem poglavju, nedvomno lahko pripišemo tudi malomarni rabi denarja ter moči različnih korporacij in lobijev, ki le-tega izrabljajo.

Vilar (2011) zagovarja to idejo, ko pravi, da so danes v naravovarstveni stroki soočeni z mnogimi problemi. Mnogo jih je prišlo kot posledica sesutja globalnih vrednot, saj tako lokalni kot družbeni sistem podpira predvsem kapital in idejo potrošništva v povezavi z nepravilnim izkoriščanjem tako narave kot človeka zaradi pohlepa, samoljubja in vladavine elit.

Že pred začetkom tisočletja je na to opozarjala tudi Wilson (1998: 114). Spoznala je, da bo svet, voden od kapitala, izredno slabo vplival na ljudi – pri tem je predvsem izpostavila otroke. Pravi:

»Če ljudje ne bodo spoznali oziroma si prenehali stiskati oči pred realnostjo gospodarsko-ekonomskega vodenega sveta, bo zdravstvena škoda na ljudeh – predvsem otrocih – postala nepopravljiva. Skladno s slabšim zdravstvenim stanjem posameznika pa bo slabša tudi širša okolica in celotna družba.»

2.1.4 IZHODIŠČA AKCIJSKEGA DELOVANJA

Poglejmo si sedaj štiri različne filozofske teorije, ki vsaka zase postavlja izhodišče akcijskega delovanja. Omenil sem že antropocentrizem – sledile bodo druge.

O tem je pisala Viler Kovačič (2010), in sicer v svojem delu *Okoljevarstvena zakonodaja*.

Štiri filozofske teorije so:

- antropocentrizem;
- ekocentrizem;
- patocentrizem;
- biocentrizem.

2.1.4.1 ANTROPOCENTRIZEM

Antropocentrizem je prepričanje ljudi, da je človek središče sveta – vrh evolucije – in da ima kot tak edini pravico, da dela, kar želi. Človek je gospodar vseh bitij in ker je on najvišje bitje, z njimi lahko ravno po svojih željah, po svojih potrebah in tako, da bo v ospredju uresničitev njegovih želja in potreb. Vse, kar je, je tukaj zato, da koristi človeku. Posledica takega razmišljanja je samoumevna ter razvidna. Uničenje narave in posredno uničenje samega sebe.

2.1.4.2 EKOCENTRIZEM

Ekocentrizem izhaja iz spoznanja naravoslovnih znanosti, da v resnici vsa živa bitja živijo v soodvisnosti in da nobeno bitje ni manjvredno od človeka. Predstavlja sodobno pravno podlago za varstvo okolja.

Mišljena je ideja, da je človek, ki je le del narave, vseskozi vpet v skupnost z drugimi živimi bitji. Da se ohrani naravno ravnotežje, je potrebno upoštevati vse oblike življenja, kajti človek jim ni superioren, ampak kvečjemu enak.

2.1.4.3 PATOCENTRIZEM

Idejo, da moramo vsako bitje, ki lahko občuti bolečino, vrednotiti na istem nivoju kot človeka, podpira patocentrizem. Gre za etičen odnos do živali in odpravo njihovega trpinčenja, saj se na odnosu človek-žival zrcali odnos človek-človek in posledično tudi odnos človek-družba in seveda obratno.

Za lažje razumevanje in boljše ponazoritev patocentrizma dodajam citat poglavarja Seattla, ko opisuje strahoto, ki jo je videl po tem, ko so na zemljo njegovega ljudstva (današnja severna Amerika) stopili belci.

»Videl sem na tisoče trohnečih bivolov, ki jih je beli človek pustil za seboj, ko jih je streljal iz mimo vozečega vlaka. Sem človek divjine in ne razumem, kako je lahko kadeči se jekleni konj belemu človeku pomembnejši od bivolov, ki jim mi ubijamo le za svoje preživetje.

Kaj je človek brez živali? Ko bi živali ne bilo več, bi človek kmalu umrl zaradi velike osamljenosti duha. Karkoli se zgodi živalim, kmalu zadane tudi človeka. Vse stvari so med seboj povezane!«

Seattle (1983: 13).

2.1.4.4 BIOCENTRIZEM

Četrta filozofska teorija je biocentrizem.

Narava ima svojo lastno vrednostno bit, ki jo moramo ljudje spoštovati. Mišljena je narava kot celota, kajti narave ne označujejo samo živa, visoko razvita bitja, ampak tudi nižje razvite živali in rastline ter nežive stvari. Povezanost posameznika z naravo predstavlja velik pomen, saj se le prek povezanosti naučimo vrednotiti naravo kot živo bitje in prav to zagovarja biocentrizem.

2.1.4.5 UPORABA FILOZOFSKIH TEORIJ V PRAKSI

Kahn (2002) pravi, da se pri otrocih (tako mladih kot starejših) odgovori na vprašanja o varovanju okolja vedno povezujejo s temi štirimi teorijami, vendar poglavitno s antropocentrično in biocentrično.

Antropocentrična se pogosto kaže v ekonomskem vidiku, na splošno pa v vidiku koristi za človeka. V ekonomskem smislu so mišljeni stroški za varovanje narave in trditev, da onesnaževanje narave vselej stane veliko denarja, saj je treba – za primer bom vzel vodo – onesnaženo vodo odstraniti iz struge, jo mehanično in kemično očistiti ter jo potem na koncu ponovno vrniti v naravo.

Dodaten primer antropocentrične teorije je v mnenju, da je na primer čista voda v reki, ki teče skozi mesto, veliko privlačnejša za človeka – lahko bi se v njej kopali, lahko bi jo pili, se v njej igrali, lovili ribe itd., medtem ko pa je današnja realnost taka, da so reke (večinoma tako v mestih kot vaseh) umazane, sluzaste in smrdeče, neprimerne za katerekoli dejavnosti v njih ali ob njih.

Biocentrična teorija pa se, kot piše avtor (prav tam), pokaže v razmišljanju in upoštevanju moralnih standardov, ki jih upoštevajo ljudje kot del njihovega vrednotnega sistema.

Podan je primer divjih živali. Če v naravi vidimo divje živali, potem tam niso zato, da bi nam bile v "okras", ampak so tam zato, ker imajo v ciklu življenja neko pomembno funkcijo, ki jo opravljajo. Zato je neodpušljivo, da jih ubijamo, saj to pomeni, da pravzaprav delujemo proti sistemu ravnovesja, ki ga tudi sami poskušamo doseči.

Po Kahnu (2002) ljudje povečini uporabljamo antropocentrično teorijo, stopnja uporabe biocentrične je (žal) zanemarljiva.

Iz največjega deleža uporabe antropocentrične filozofije in z opazovanjem posledic, ki jih leta prinese, lahko torej kaj hitro vidimo, da gre za princip, ki ga človek uporablja za nadaljnjo legitimizacijo izkoriščanja naravnih bogastev ter uničevanje narave. Več o tej tematiki je sicer pisal avtor Lovelock (2007), in sicer v knjigi *Gaja se maščuje*.

2.2 OKOLJSKA ETIKA

V poglavju bom med drugim predstavil:

- kaj je pripomoglo k razvoju okoljske etike;
- kaj pomeni beseda ekologija;
- pomembnost pridobitve izkušenj z igro v naravi;
- nepotrebnost izobraževalne funkcije odraslega.

To vemo, zemlja ne pripada človeku, človek pripada zemlji. To je jasno. Karkoli se zgodi zemlji, se zgodi otrokom zemlje. Človek ne tke tkiva življenja, je samo vlakence v njem. Karkoli stori tkivu, stori sam sebi.

Seattle (1983: 15)

Če bi odpotovali približno dve stoletji nazaj v čas, bi se nam ljudje smejali, ko bi jim povedali in opisali današnji način življenja. Le-ta bi se jim v tistem času zdel preprosto nepojmljiv in neverjeten.

Vendar pa se čas ne ozira na naše želje in gre naprej. Sedaj smo na točki, kot smo. Modro bi se bilo soočiti z vprašanjem, kaj bomo naredili zdaj. Ali bomo stali in le opazovali ali bomo vstali in kaj naredili?

Nekateri ljudje so že spoznali, da bodo morali sami ukrepati, če bodo hoteli doseči spremembe. Izbrali so si možnost lastnega ukrepanja.

Njim gre pravzaprav zahvala, da se je v svetu sploh začelo govoriti o spornosti nekaterih načinov obnašanja do narave.

2.2.1 KAJ JE OKOLJSKA ETIKA

Večina ljudi enači besedo *ekologija* z besedno zvezo *varovanje okolja*. Na tak način je tako v kratkem obdobju nastalo ogromno ekologov in t. i. eko organizacij.

Pri tem pa je potrebno vedeti, kot pravi Viler Kovačič (2010), da se je njihova naravovarstvena dejavnost začela že z napačno besedo, kajti ekologija je znanstvena veda, ki se ukvarja s proučevanjem odnosov med živimi bitji in neživim okoljem, odnosom človeka do okolja in vpliva človekove dejavnosti na okolje.

Varstvo okolja pa po drugi strani predstavlja izvajanje dejavnosti za trajno ohranjanje narave, odpravljanje motenj v okolju in uresničevanje ideje sonaravnega in trajnostnega razvoja.

V danem diplomskem delu uporabljam za izraz varovanje okolja izraz okoljska vzgoja.

Lepičnik-Vodopivec (2006) razlaga omenjeni izraz kot besedno zvezo, ki je nastala iz angleškega izraza "*environmental education*". Pri nas smo ga začeli uporabljati pred nekaj več kot dvajsetimi leti, da bi z njim opisali določeno vrsto vzgoje, ki je nujna pri pripravi človeka za boljše upravljanje in boljši odnos s svojim okoljem. Poleg tega pa okoljska vzgoja omogoča tudi doživetje lepote in čarobnosti narave. Vse to po mnenju Pogačnik-Toličič, S. (1992, v Lepičnik Vodopivec, J., 2006) omogoča vzpostaviti odnos do vsega in vseh v svojem okolju. Gre za odnos medsebojne povezanosti in soodvisnosti ter spoštovanja.

2.2.2 RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE

Viler Kovačič (2010) pravi, da se je varstvo okolja začelo oblikovati šele takrat, ko smo ljudje spoznali, da naš neodgovoren odnos do narave ne bo ostal nekaznovan. Še več. Spoznali smo, da nam bo "obračunan" z obrestmi.

Vendar to še ni bilo v polnem razmahu, saj so ljudje govorili, da se to njih ne tiče in da jih takrat ne bo več.

Danes, ko pa ljudje že občutimo posledice neodgovornega odnosa do narave, je varovanje okolja kar naenkrat postalo zelo aktualno in modno, saj je ogroženo človekovo udobje, blagostanje in zdravje, posledično pa tudi življenje, zato je bilo nujno potrebno, da se določene zadeve spremenijo.

Drugo dejstvo, ki je pripomoglo k temu, da se je vedno bolj uveljavljalo akcijsko delovanje v prid varovanja narave, je pritisk prebivalstva širše demografske okolice.

Naveden je citat iz Križnarjeve knjige (2010: 421) iz časa, ko je potoval po Afriki. Naveden je pravzaprav odgovor na vprašanje: *»Zakaj ni dežja?«*

»Nič več ni tako, kot je bilo po božji volji nekoč. Beli ljudje ste absolutno zlo. Beli ljudje razkrajate naravo, zastrupljate vode, izsekavate pragozdove, iztrebljate živali in ... ubijate tudi ljudi. V Afriki ste najprej lovili in preprodajali sužnje, nato slonovino, potem kavčuk, zdaj minerale. Beli ljudje po vsem planetu kradete fosilna goriva, jih v ogromnih tankerjih vozite k sebi in tam kurite in pregrevate planet in povzročate klimatske spremembe in zato ni dežja in zato nam umirajo otroci. In tega nočete vedeti. In če vam to povemo, nočete niti slišati. In če vpijemo, nočete ničesar storiti, da bi se to nehalo.«

»Človek pa se vsemu povedanemu izogiba in raje gleda mimo, in sicer bolj bedasto kot njegova krava na planini, ne vedoč, da pleše na lastnem grobu!« bi misel odlično sklenil Avčin (1969: 99).

Tretji pobuda, ki je pripomogla k hitrejšemu spodbujanju ljudi k varstvu narave, je, da so ljudje sami opazili, da vladajočim elitam ni mar za naravo in da je na "navadnih" ljudeh, da se potegujejo za ohranitev tistega, kar globoko spoštujejo in bi želeli ohraniti za svoje otroke.

Dano trditev obrazloži škotska pedagoginja Warden Claire (2012), ki opisuje, kako ima zahodna družba navado, da si naravo podredi. Prek nje gradijo ceste in druge poti, da postanejo določeni deli narave "dosegljivi" večini ljudi. Vendar se avtorica (prav tam) sprašuje, ali gre res za to, da gredo ljudje v naravo po sprostitev, ali pa gre zgolj zato, da lahko elite "označijo" svoje na novo pridobljeno ozemlje in rečejo, da so si ga tudi tukaj podredili. Ne nazadnje je narava dosegljiva vsem tistim ljudem, ki jo seveda hočejo in želijo doseči.

Carson (1998: 66) na tem mestu odlično poda svoje predloge, kako približati naravo ljudem – pa četudi so navidezno oddaljeni od nje.

Pravi: *»Če spadate med ljudi, ki blizu sebe nimajo dovolj naravnega okolja, vam to še vseeno ne preprečuje, da bi z otrokom nazorno doživeli naravo z vsemi čutili.*

Lahko pogledate v nebo, kjer opazujete sončni vzhod ali zahod. Lahko opazujete oblake in zvezde. Potem lahko poslušate pesem vetra, ko je v parku ali pa preprosto, ko gre mimo

vogalov hiš. Lahko čutite rahel dotik dežja, ko pade na vas in premišlujete o njegovi dolgi poti do vas, o njegovih mnogih stanjih, ki jih je že zamenjal in jih še bo. Nič vam ne preprečuje, da ne bi odšli na golf igrišče, kjer bi opazovali letne selitve ptic in menjave letnih časov. Z otrokom lahko tudi skupaj doživljate čudež rasti semena, pa čeprav samo na okenski polici kuhinjskega okna.»

Smiselno je omeniti tudi četrti vzrok. Gre za pojav okoljske generacijske amnezije. Po besedah Kahna (2002) gre za pojav, pri katerem se narava, ki si jo je človek zapomnil kot otrok, spremeni v normo, na podlagi katere bo posameznik potem ocenjeval stopnjo spremenjenosti in uničenja, ki jo je le-ta doživela.

Problem se pojavi, ko je narava vedno bolj uničena, nove in nove generacije pa si vedno zapomnijo naravo njihove mladosti, pri tem pa se ne zavedajo, koliko škode je bilo že narejene, še preden so se sploh rodili in proti kateri so se že poskušale boriti njihove prejšnje generacije.

2.2.3 UVELJAVLJANJE OKOLJSKE ETIKE

Družba kot celota, meni White (2004), se lahko ponovno približa naravi, če bo le dovolila in omogočila svojim posameznikom maksimalno zmožnost učenja in gibanja v naravnem okolju. Kotički v naravi so prostori okolja, kjer se lahko posamezniki ponovno naučimo sprejemati čarobnost, ki nam je bila vsem dana kot pravica z rojstvom – zmožnost, da se učimo in intelektualno rastemo s polnostjo in nenadomestljivostjo izkušenj, ki nam jih lahko preda samo narava.

Vendar je še nekaj bolj pomembno. Tako bomo pridobili možnost, da se bomo ponovno povezali z naravo in bomo uspeli sprejemati okoljevarstvene vrednote, ki nas bodo vse spremenile v prihodnje okoljevarstvenike, ki bomo ohranjali naravo.

Ravno ta cilj (med drugimi) predstavlja rezultat delovanja okoljske etike. Pri doseganju teh plemenitih ciljev nam pomaga komuniciranje z naravo. Po Žoržu (2001) je to ključnega pomena. Pravi, da se moramo, če zares želimo biti dobri okoljevarstveniki, najprej naučiti komunicirati z naravo. To lahko, po avtorjevih (prav tam) besedah, doseže prav vsak. Vse, kar je potrebno, je, da gremo na primer v gozd ali na jaso, predvsem pa se je potrebno zavedati,

da obstaja, da je tam. Ta občutek, da niste sami, da ste opazovani, je treba sprejeti in spoštovati ter mu prisluhniti. Ne smemo analizirati in vrednotiti, kajti takrat se prekine razmerje dveh subjektov. Nastane razmerje subjekt (jaz) in objekt opazovanja, razmišljanja, analiziranja – narava.

Če uspete doseči to zavedanje, pravi avtor (prav tam), se bo vse drugo zgodilo kar samo od sebe. Ljudje bodo veliko lažje in bolj pristno skrbeli za naravo, saj ne bodo imeli želje, da bi oškodovali ali poškodovali svojo vzornico v življenju.

Torkar in Zalokar Divjak (2003) pravita, da kdor živi povezan z naravo, le-to močno doživlja. Ravno to močno doživljanje, nadaljuje Torkar (2009), bo tisto, ki bo vzbudilo v človeku altruistično vedenje do narave. Posameznik, ki ima vzpostavljeno vez z naravo, se bo zavedal nekega dejanja oziroma vedenja, ki bo prizadelo naravo. Ker jo bo sprejemal kot del svoje osebnosti, bodo obenem s kršenjem naravnih vrednot kršene tudi njegove lastne. Zaradi tega bo pripravljen sam prevzeti odgovornost za nastajajoče stanje ter stopiti v akcijo, saj bi bilo v nasprotnem primeru tako, kot da bi se boril proti svojim lastnim vrednotam ter moralnim normam, katere je sprejel za samoumevne.

Enako velja za otroke.

Wilson (1995) navaja, da se otroci o naravi lahko naučijo mnogo stvari. Lahko se naučijo, da je narava proizvajalka surovin za človeka, lahko se naučijo, da so voda, zrak in sonce enako pomembni za vsa živa bitja, lahko se naučijo, da naravo ločujejo na živi in neživi del. Ampak najbolj pomembno, kar se lahko naučijo o naravi, pravi avtorica (prav tam), je, da je narava polna lepote in čudežev. Ko bodo enkrat otroci spoznali in videli te lepote in čudeže, jih bodo sprejeli in spoštovali.

Avtorica (prav tam) dodaja, da če naj otroci dosežejo tisti občutek domačnosti do narave, potem je jasno, da jim moramo ponuditi veliko pristnih izkušenj v njej, saj se otroci vedno navežejo na tisto, kar jim je vsakdanje in domače. Če naj poznajo lepoto in toploto sonca, potem morajo biti zunaj v sončnem dnevu. Da spoznajo čarobnost in lepoto cvetočega drevesa morajo opazovati to drevo, stati pod njem, vonjati njegove vonjave.

O naravi se ne moreš učiti za zaprtim oknom štirih sten. Nekateri otroci, žal, večino časa preživijo veliko svojega časa v zaprtih prostorih. Tako obstaja možnost, da bodo posamezni

otroci (in kasneje odrasli) zaradi neizkušenosti razvili predsodke in strahove do narave in bodo svoje celotno življenje preživeli v zaprtih prostorih, kjer bodo preživljali svoj čas pred tehnološkimi stvaritvami.

Cree (2011) pravi, da v primerjavi z notranjimi prostori zunanost in narava v človeku vzbudita poseben odnos do soljudi. Pojav, ko je posameznik zunaj, v naravi, veliko bolj pristen, prijazen in človeški, pa tudi, ko je bolj zbran in pripravljen na delo, ni nič novega. Avtor (prav tam) si to razlaga z evolucijsko teorijo biologa Edwarda O. Wilsona. Wilson (1984, v Cree, 2011) pravi, da je želja po divjini in neukročenosti narave zakoreninjena globoko v vsakem slehernem posamezniku. To neukrotljivo in izvorno željo je poimenoval s terminom biofilija.

V naravi smo živeli, pravi Wilson (prav tam), več tisočletij, kar pomeni, da zadnjih 300 let, ko smo našo vez z naravo že načeli, ne predstavlja dolge dobe v evoluciji človeka. Čeprav gre za izredno kratek čas, posledice niso majhne. Ljudje postajajo vse bolj nesrečni, zdravje je vedno slabše in naše vezi z družbo se manjšajo.

Tudi Warden (2012) se strinja. Pravi, da so ljudje vedno bili in tudi vedno bodo povezani z naravo. Stopnja povezanosti je največja prav pri otrocih. Sicer se zmanjšuje skozi odraščanje, vendar je pomembno vedeti, da je to privzgojen in ne prirojen pojav. Kar pa pomeni, da se kvaliteten odnos do narave lahko ohrani od rojstva pa do smrti posameznika.

Avtorica (prav tam) dodaja tudi, da narava vselej ustvarja po svojem naravnem ritmu in da je dolžnost človeka, da ta ritem spozna in se mu prilagodi. Ravno otroci so tisti, ki najhitreje zaznajo ta naravni ritem in se mu prilagodijo, zato je neizgledljivo tudi dejstvo, da je največji uspeh glede okoljske vzgoje vselej pri zelo mladih otrocih, saj se želja po naravnem okolju in naravnem učenju usidra globoko v njihovo jedro razmišljanja.

Skladno z zgornjo ugotovitvijo pa postaja razumljiva tudi ideja, da bodo imeli otroci radi naravo, jo spoštovali in varovali, ker je ideja osnovana na njihovih emocijah, kar za otroke vselej predstavlja resničnost.

Poleg tega pa je smiselno vedeti tudi to, da izkustva, ki se jih otroci naučijo v predšolskem obdobju, močno vplivajo na njihovo nadaljnje učenje, zdravje in vedenje. Otroci raziskujejo svet in se učijo različnih spretnosti, ki jim bodo koristile v prihajajočem življenju. Ker so

majhni otroci že po naravi radovedni in željni znanja ter so obenem še vedno dojemljivi za naravne dražljaje, je ključnega pomena, da vzgojni programi vključijo otroke v naravno okolje, kjer bodo lahko črpali znanje o varovanju narave direktno iz samega vira (Teaching pre-school children about the environment [O učenju predšolskega otroka o okolju], 2012).

Vendar pa naj to otrokom ne bo predstavljeno skozi strokovno ali izobraževalno funkcijo odraslega, ampak v kontekstu prijetnega druženja z naravo v spremstvu odraslega.

Wilson (2008: 45) je o tem napisala sledeče:

»Nekateri odrasli včasih čutijo potrebo, da bi otrokom ob sprehodu v naravo poskušali razložiti posamezne definicije narave ali naravnih stanj, živali in rastlin.

Taki koraki niso primerni za otroke.«

Brezpredmetno je imenovati vsako bitje in rastlino ter pojav, ki ga otrok vidi v naravi. Mladi otroci sicer pogosto vprašajo odraslega: *»Kaj je to?«* Vendar po navadi bolj iščejo informacije, kaj sploh opazujejo in ne kako smo ljudje to poimenovali. Dober način, da otroku razjasnimo, o kom oziroma o čem je sploh govora, je, da ga vprašamo dodatna vprašanja npr: *»Ali je živo? Ali se premika? Ali pušča sled? Kaj dela? ...«*

Postavljanje alternativnih vprašanj je tako po navadi produktivnejše in otroku bolj razvija višje in stvarnejše znanje.

Po navadi je tako, da se s poimenovanjem neznane "stvari" pogovor o njej in samo opazovanje konča. Tako se otrok o živali oziroma rastlini ni naučil ničesar, zakaj tudi ime mu ne pomeni veliko in ga bo (po vsej verjetnosti) kmalu pozabil (Wilson, 1995).

Namesto radosti in veselja bi otroku z razlago narave zmanjševali pristno radovednost, kreativnost in ustvarjalnost, obenem pa bi še (nevede) zatirali "čut za čudenje", o katerem je pisala Carson (1998), ki pravi, da so dogodivščine in izkušnje, ki jih odrasli skupaj z otrokom preživi in doživi v svetu narave, neprecenljive in vselej dajo dober rezultat.

»Niti pol tako pomembno ni vedeti kot čutiti. Če so dejstva seme, ki porodijo znanje in modrost, potem so čustva zemlja, v katero jih bomo posadili.«

»In otroška leta so tista leta, ko pripravimo zemljo.«

Carson (1998: 55–56).

2.3 IGRA IN UČENJE V NARAVNEM OKOLJU

V poglavju bom med drugim predstavil:

- gozdno pedagogiko kot alternativen način vzgoje;
- da je gozdni vrtec etika in ne prostor;
- ideje za produktivnejše obiske narave;
- da je okoljevarstvo lahko način življenja.

Učite vaše otroke, kar mi učimo naše: zemlja je naša mati.

Kar se zgodi zemlji, se zgodi tudi sinovom zemlje. Ko ljudje pljuvajo po zemlji, opljuvajo sebe. Kajti vemo, da zemlja ni človekova last.

Vse je povezano med seboj kot kri, ki povezuje družino.

Seattle (1983: 13)

V prejšnjem poglavju je bilo nakazano, da smo ljudje v teku stoletij uspešno razvijali odnos, ki ni bil naklonjen naravi. Ta odnos se je skozi čas ljudem pokazal predvsem kot množica tegob in bolezni, ki so prizadele človeštvo.

Kot pravi Wilson (1996), je rešitev za izboljšanje zdravja ljudi sicer zelo preprosta. Ljudje naj se več gibajo v naravi ter na splošno preživljajo čim več časa v naravnem "zelenem" okolju. Ljudje ne bodo le bolj energični in sproščeni, ampak bodo tudi bolj dovzetni za naravo in jo bodo sprejemali kot del njih samih, kar se vselej zelo obrestuje.

2.3.1 UPAD IGRE V NARAVI

O dani tematiki je veliko napisal avtor Louv (2005). V svoji knjigi *Last Child in the Woods* [Poslednji otrok v gozdu] med drugim pravi:

»Naša družba vzgaja mlade ljudi v cilju izogibanja direktnim izkušnjam v naravi. Ta misel je vsiljena ljudem v mnogo organizacijah, javnih ustanovah, družinah in celo institucijah, ki naj bi zagovarjale in delovale v prid naravi. Sprejetje dane miselnosti je po navadi doseženo tako, da se vpliva na posameznike s kulturo strahu in pa z vsiljevanjem mnenja, da narava ne more predstavljati zabave in radosti – slednja pojma sta namreč v današnji dobi rezervirana za različne mobilne aplikacije, računalnik in televizijo.«

Louv (2005: 2)

Louv (2005) v svoji knjigi poda primer treh najstnikov, ki so hoteli podoživeti otroštvo svojih staršev, ki so pogosto govorili o svojih čudovitih izkušnjah, ki so jih doživeli pri igri v naravnem okolju. Ker v okolici sploh ni bilo nobenega "neurejenega" kotička narave ali pa je bil ta zaseden z umetnim strukturiranimi igrali, so se fantje odločili, da si bodo postavili hišico kar na drevesu, ki je rasel na njihovem družinskem vrtu.

Čez nekaj časa so dobili obvestilo lokalne občine, da se mora hišica takoj odstraniti, saj zaradi nepridobljenega gradbenega dovoljenja predstavlja črno gradnjo.

To nikakor ni edini primer. Avtor (prav tam) opisuje tudi druge dogodke z enakim sporočilom (željo, da bi se lahko igrali v naravnem okolju) in podobnim koncem.

Louv (2005: 33) navaja:

»Dodatno dejstvo, zaradi katere bo igra v naravi izpodbijana, predstavlja eno največjih prednosti igre in učenja v naravnem okolju. To je, da je namenjena vsem in da z njo niso povezani nobeni stroški.«

In ravno zaradi tega razloga ni podprta s strani nobene ekonomske institucije. Ne nazadnje gre za "slabo investicijo", ki po mnenju ekonomskih lobijev ne prinaša nikakršnega profita – tj. papirnatega!

»Če so otroci v naravi, se ne igrajo v zabaviščnih parkih in nakupovalnih središčih. Če se otroci vozijo s kolesi oziroma hodijo peš, potem niso udeleženi pri porabi bencina in ne zapravljajo denarja zanj.«

»Le kdo bi hotel podpirati nekaj takega, kar omogoča posameznikom, da ne prinašajo denarja organizacijam, podjetjem ali preprosto drugim ljudem?«

Louv (2005: 34)

Zanimiva je tudi naslednja misel.

Na tisoče raziskav je že evidentiralo povezavo med zdravim, srečnim življenjem in dejavnostmi v naravi. Novejše neodvisne raziskave celo kažejo na to, da gibanje v naravi oziroma igra v njej otrokom z motnjo hiperaktivnosti močno omili simptome tega pojava (Louv, 2012).

»Gozd je moj Ritalin®,« pravi Louv (2005: 10). »Pomiril me je in mi omogočil koncentracijo, pa kljub temu vzburil moje čute – in to ne da bi komurkoli karkoli plačal!«

2.3.2 PRISTNA IZKUSTVA V NARAVNEM OKOLJU

V želji, da bi se spremenil nespoštljiv odnos, ki ga človek kaže naravi, je že mnogo avtorjev opozorilo na dejstvo, da so za razvoj okoljevarstvene etike nujna pristna izkustva v naravnem okolju.

Wilson (2008) pravi, da je najboljši način, da posamezniku vzbudimo vseživljenjski občutek skrbi in odgovornosti do narave in naravnega okolja ta, da mu/ji že kot mlademu otroku ponudimo pogoste pozitivne izkušnje v svetu narave. Posameznik se ne bo samo učil o naravi, ampak bo spoznaval nove stvari tudi prek narave, kar mu/ji bo omogočalo razširitev obzorij in ustvarjanje novih miselnih povezav.

Po besedah avtorice (prav tam) je edino pravilno in logično, da so otroci čim več v naravnem okolju, ker:

- so vedno znova navdušeni nad naravnim okoljem;
- imajo unikaten in neponovljiv način spoznavanja naravnega okolja;

– obstaja velika možnost, da v primeru primanjkljaja pozitivnih izkušenj z naravo razvijejo neutemeljene strahove in predsodke do narave.

2.3.3 GOZDNA PEDAGOGIKA

Marsikdo bo, ko bo slišal besedno zvezo *gozdna pedagogika*, najprej pomislil na drevo. Ta asociacija niti ni tako napačna, saj drevo oziroma sestoji več dreves sestavljajo gozd. Gozd pa je pomemben dejavnik (ki sicer ni obvezen) gozdne pedagogike.

Najprej si pogledjmo, kaj je o drevesu napisala Hribar Šmid (2011). Pravi, da danes, ko je moderna in visoko tehnološka doba v polnem razmahu, drevo za marsikoga predstavlja edini stik z naravo.

Poleg tega, da je eden najbolj klasičnih predstavnikov narave, s svojo starostjo povezuje različne generacije. To ni pomembno le zato, ker predstavlja čudovite zunanje tj. materialne lastnosti, ampak tudi zaradi notranjih, nematerialnih lastnosti. Gre predvsem za lastnosti, ki mu jih je pripisal človek.

Šubic (2007: 13) poda primer:

»Če smo se že kdaj sami sprehajali po gozdu, smo nedvomno opazili določene spremembe. Naši problemi so začeli bledeti, nejasnosti so se razjasnile, nepomembnosti razblinile. Iz gozda smo se vrnili spočiti in energični. Ne da bi se zavedali, smo se pogovarjali z gozdom.«

Gozdna pedagogika tako izhaja iz mišljenja, da je narava tista najboljša učiteljica, ki omogoča tako otrokom kot odraslim življenjsko učenje.

Constable (2012) na primer trdi, da se je gozdna pedagogika začela razvijati na podlagi pedagogike Rudolfa Steinerja.

Pravi:

»Rudolph Steiner je ustanovil svoj način poučevanja. Hotel je doseči povezavo otrokove duhovne sfere z zunanjim svetom.

Steiner je zagovarjal idejo, da se morajo otroci čim več časa igrati v čim bolj naravnem okolju in se v njem tudi naučiti skrbeti zase. Prostor, kjer so se otroci igrali, je vseboval

ognjišče, drevesa, kos zemlje za obdelovanje, prostor za kopanje idr. Na njem je bil tudi manjši pokrit prostor, ki je bil zavarovan pred vplivi slabih vremenskih razmer.

S svojim principom poučevanja je pri otrocih razvijal kognitivni in socialni razvoj, obenem pa se je trudil tudi povečati otrokovo ustvarjalnost ter željo po lastnem vodenju svoje igre. Otroci, ki so bili pod njegovo oskrbo, so kazali veliko mero spoštljivosti tako do drugih ljudi kot do narave oziroma okolja, v katerem so preživljali svoj čas.

Idejam Steinerjeve pedagogike sedaj sledijo tudi ljudje, ki zagovarjajo načela gozdne pedagogike.«

Constable (2012: 3–4)

O gozdni pedagogiki je sicer govorilo že več avtorjev.

Flanjak, Jakopović in Krzarić (1984) na primer so že pred skoraj tremi desetletji pisali o gozdni pedagogiki.

Izpostavil bi predvsem naslednji dve misli:

- Otroci se ne učijo na tradicionalni način, ampak se učijo skladno z zmožnostmi, ki jim jih ponuja naravno okolje, v katerem so. Snov, ki bi jo radi posredovali otrokom, osmislimo in jim jo vselej podamo prek igre;
- Otroci ozavestijo, da je potrebna skrb in zaščita za naravno okolje in da je treba tako prirojene kot pridobljene vrednote razvijati tako, da bodo vedno delovale pozitivno v prid naravi.

Tudi v delu *The outdoor classroom* [Zunanja učilnica], ki ga je napisala Constable (2012), je posredno veliko napisanega o gozdni pedagogiki. V delu so sicer izpostavljene zunanje učilnice in gozdni vrtci.

Constable (2012) pravi, da zunanja učilnica, ki je plod načel in vrednot gozdne pedagogike, izhaja iz Skandinavije, kjer otroci večinoma preživijo ves svoj čas zunaj v naravi, in sicer ne glede na vreme in temperature, ki se lahko močno spustijo pod ledišče. Vzgojitelji in otroci so opremljeni s primerno, toplotno izolirano in nepremočljivo obleko ter obutvijo. Zelo malo je notranjega, zaščitenege prostora – otroci se učijo in igrajo zunaj. V zaščiti dreves in ognjišča, kjer vselej gori ogenj, se otroci učijo uporabljati preprosta orodja, zakuriti in ohranjati ogenj, delati vozle idr.

Njihovo geslo je: *»Ne pritožuj se nad vremenom in mokroto, opazuj in izrabi tisto, kar ti lahko ponudi narava.«*

Zunanja učilnica tako predstavlja zunanji prostor oziroma prostor v naravi, ki ni strukturiran s strani človeka, ampak narave. Ne vsebuje ne strehe in ne zidov, osvetlitev pa prihaja od sonca. Ker so tla prepuščena vremenskim razmeram, so lahko mokra, suha, vlažna, blatna idr.

Tako koncept gozdnega vrtca kot zunanje učilnice izhaja iz gozdne pedagogike, ki zagovarja igro in učenje v naravnem okolju. Mnogo ljudi misli, da je za prakticiranje le-te nujno potreben gozd in veliko dreves, vendar to ne drži popolnoma. Kljub temu pa je še vedno najpomembnejši razlog za to, da več šol ne sprejme gozdne pedagogike kot koncepta učenja in izobraževanja na njihovih šolah.

Princip gozdnega vrtca in zunanje učilnice se lahko izvaja kjerkoli z upoštevanjem enega samega pogoja – da je zunaj.

Zunanja učilnica pripomore k opogumljanju otrok, razvijanju njihove želje po samostojnosti in sprejemanju tveganja, kar jim v končni fazi omogoča razvoj samozavesti in samoprepričanja v uspeh na različnih področjih življenja.

To so glavni cilji koncepta gozdne pedagogike poleg želje po igri v naravnem okolju in spoštovanju ter varovanju okolja.

Gozdni vrtec kot tudi zunanja učilnica sta, kot pravi avtorica (prav tam), etika in ne prostor.

2.3.4 GOZDNI VRTEC

V zadnjem času je postalo razvidno, da se ponovno prebujajo ljudje in organizacije, ki slišijo željo narave po ponovnem ravnovesju.

Eno teh organizacij nesporno predstavlja gozdni vrtec.

2.3.4.1 KAJ JE GOZDNI VRTEC

Claire Warden (škotska pedagoginja v gozdnem vrtcu) je napisala čudovito knjigo z naslovom *Forest School and Nature Kindergartens* [Gozdne šole in gozdni vrtci], v kateri razloži gozdni vrtec kot ustanovo in razsvetli določena področja življenja v njem.

Warden (2012) pravi, da gozdni vrtec deluje na principu upoštevanja ritma narave (naravnega časa), ki je bolj narejen za rast in razvoj človeka. Nek trenutek predstavlja ključno točko za nastanek spontane in zelene želje po učenju. Ponovni obiski, na katerih pridobimo nove izkušnje in refleksija določene izkušnje, omogočajo pristno vseživljenjsko učenje, ki omogoča miselni razvoj otroka. Pomembno je, da damo otroku čas in ne da se nam stalno nekam mudi ter da si otrok nečesa niti dobro ogledati ne more.

Zelo pomembna sfera v gozdnem vrtcu je tudi igra v naravnem okolju.

Wilson (2008) našteje samo nekatere izmed pozitivnih lastnosti take igre.

Igra v naravi:

- omogoča veliko več priložnosti za razvoj in učenje kot pa igrišča s standardnimi igrali;
- spodbuja razvoj otroka na vseh razvojnih področjih, pa naj gre za kognitivni, senzomotorični ali socialno-emocionalni razvoj;
- omogoča veliko bolj dovršeno, zabavno, kompleksno in kreativno igro kot notranji prostori;
- preprečuje pojav nasilja med otroki in zmanjša možnost poškodb ter nesreč;
- spodbuja učenje vseh otrok ne glede na njihove učne stile in navade;
- razvija otrokovo naturalistično inteligenco¹.

Poleg vsega že naštetega pa aktivnosti v zunanjem okolju, kot pravi Wilson (prav tam) tudi omogočajo otrokom razvoj grobe in fine motorike, pravilni telesni razvoj, razvoj jezikovnih in govornih zmožnosti, socialni razvoj in izboljšanje samopodobe.

Vse to in še več razvija igra v vedno spreminjajočem se in dinamičnem naravnem okolju.

2.3.4.2 ZNAČILNOSTI GOZDNEGA VRTCA

Gozdni vrtec ima ogromno parametrov delovanja. Vsi skupaj delujejo pod osnovnimi vrednotami in normami, ki jih zagovarjajo cilji gozdnega vrtca pod vodstvom gozdne pedagogike.

¹ Gardner (1997, v Wilson, R., 1998) je poleg svojih sedmih inteligenc dodal še eno. To je naturalistična inteligenca, ki deluje na sposobnosti prepoznavanja rastlin in živali, spoznavanju in delovanju v svetu narave in njenih sistemov.

Najlažje bo spoznati nekatere lastnosti gozdnega vrtca, če jih nekaj izpostavim ter obrazložim. Poglejmo si nekatere izmed lastnosti.

2.3.4.2.1 Igra na prostem

Warden (2012) zagovarja idejo, da ima prostor – zunanji, ali notranji – na otroke vselej velik in stalen vpliv. Ko je prisoten velik, naravni prostor, lahko nastopi igra, polna avtonomije in svobodne volje.

White (2008) je opisala, kaj igra in učenje v naravi prinašata otrokom v naslednjih točkah. Pravi, da so otroci pri igri:

- svobodnejši;
- na svežem zraku in doživljajo direktno izkušnjo delovanja vremenskih elementov in pojavov;
- pod vplivom pristnih in realnih izkušenj, ki, v kognitivnem razvoju otroka, predstavljajo nek smisel;
- v emocionalnem in mentalnem stanju, ki jim omogoča razvoj socialnih spretnosti;
- v elementu, ki jim omogoča raziskovanje, tveganje in kreativno mišljenje;
- zaradi opravljenih izzivov bolj dobrovoljni, poveča pa se jim tudi pozitivna samopodoba.

Odrasli, navaja Warden (2012), s svojimi pravili pogosto konča zunanjo igro in jo spremeni le še v kulturo pravil, kar pa ni več igra. Pogosto pa prav tako "avtoriteto upoštevanja pravil" predstavlja kurikulum, ki mu sledi večina programov. Vendar pa je potrebno upoštevati, da kurikulum niso pisali otroci ali za otroke, ampak so ga napisali ljudje, ki po navadi nimajo direktne povezave z vrtčevskim življenjem ter tako posledično zagovarjajo drugačne cilje in drugačne metode, kot bi bile za otroke sicer boljše.

Ravno nasprotno, kot dodaja avtorica (prav tam), pa je v gozdnem vrtcu. Metodologija tega vrtca je taka, da narava vzpostavlja kontekst učenja in da kurikulum, ki temelji na naravi in naravnem okolju predstavlja svobodnejše in bolj odprte okvire učenja kot pa stroge in toge načrtovane dnevne dejavnosti.

Zanimivo je tudi naslednje mnenje, ki ga je podala Dolinar (2012: 6–7):

»Če motimo nepokvarjenega otroka, ki se še zadovoljno in srečno igra s smrekovimi storži, kamenčki in koščki lesa, v njegovem miru in mu dajemo najrazličnejše umetne igrače,

zbudimo v njem poželenje, ki ga zlepa ne moremo več pomiriti. Sčasoma otrok zahteva vedno več, saj se "čar pohlepa" krepi in nazadnje niti obilje ni več dovolj, kajti zdaj je otrok hvaležnemu zadovoljstvu obrnil hrbet in zahteva več.

Na žalost pa ta življenjska pot ne ostane zgolj pri posameznem otroku. Posamezniki namreč sestavljamo družbo!«

Carson (1998) je podala kar nekaj predlogov za pristnejše zunanje aktivnosti, ki se jih trudijo upoštevati tudi v gozdnem vrtcu.

Pravi, da se da naravo obiskati kadarkoli. Med nevihto, v stanju mirnosti, v času noči in dneva idr. Vse izkušnje se tako otroku predajo z igro in ne s poučevanjem.

Raziskovanje narave je v veliki meri odvisno od naših zmožnosti videnja in sprejemanja tega, kar leži okoli nas. Ponovno se moramo naučiti uporabljati oči, ušesa, nos in prstne blazinice.

Veliko večino znanja, ki ga imamo, pridobimo prek vida, a so kljub vsemu, pravi avtorica (prav tam), naše oči slepe oči. Eden od načinov, kako ponovno postati dovzeten za skrito lepoto narave, je, da gledamo na način, kot da bi jo zadnjikrat lahko videli.

Če bi imeli možnost, da vidimo nekaj izredno čudovitega samo enkrat v našem življenju, bi se, je prepričana avtorica (prav tam), na ta dan zbralo ogromno ljudi. Ker pa imamo nekaj čudovitega možnost videti vsak dan, večina ljudi ne daje temu posebne pozornosti. Tako se zgodi, da večina ljudi v svojem življenju sploh nikoli ne vidi lepote, čudeža, ki ga stvarstvo skriva v sebi vsak uro, vsak dan, vse življenje.

Tudi vključitev vseh čutil, v nasprotju s samim vidom, bi morala postati stalnica.

Ravno čut voha ima med vsemi drugimi to čudovito lastnost, da najbolj močno prikljče spomine – žalostno je, da je to čutilo najmanj uporabljeno kljub mnogim vohalnim dražljajem, ki so nam na voljo.

Tudi sluh, pravi avtorica (prav tam), je neverjetno čutilo, a za razvoj potrebuje zavestno poslušanje. Otroke bi morali spodbujati k zavestnemu poslušanju. Potrebno bi bilo, da otroku ponudimo poslušanje naravnih glasov dežja, vetra, groma in živali. Avtorica (prav tam) pravi, da noben otrok ne bi smel odrasti, ne da bi slišal ptičji zbor, ki se razvija od konca noči do sončnega vzhoda.

Dobra investicija pri raziskovanju narave je tudi povečevalno steklo. Samo majhna količina denarja je potrebna, pa se nam odpre čisto nov svet, v katerem kar ne zmanjka čudovitih stvari,

ki same zase predstavljajo svoj čudež. Otroci, kot pravi Carson (prav tam), hitreje opazijo čisto nov, svež svet pod nogami, saj so majhni in tako bližje tlom.

Tudi ko se na Zemljo spusti noč, je primeren čas za raziskovanje naravnih čudes. Skupaj z otroki lahko poslušamo nočno petje različnih žuželk, poslušamo prhutanje kril nočnih ptic selivk, če je na nebu viden ščip, lahko tudi opazujemo nočno lovljenje različnih ptic ali njihove selitve. Noben otrok ne bi smel zamuditi lepote pogleda, ko ptica leti pred polno luno, še posebej takrat, če jo vidimo skozi dober daljnogled ali teleskop.

Dani nasveti nedvoumno pripomorejo k polnosti kreativne igre, ki je, kot meni White (2008), eden najpomembnejših dejavnikov pri razvoju predšolskega otroka, to pa še posebej zato, ker omogoča otroku (in kasneje odraslemu) kreativnost v življenju. Kreativnost je sicer izrednega pomena za naša življenja. Pomembno je, da znamo razmišljati kreativno. Da znamo analizirati situacijo, najti problem in ga na koncu tudi uspešno rešiti.

Da pa bi razvili kreativnost, moramo biti na prostem v nestrukturiranem okolju, pravi avtorica (prav tam). Večina otrok je preprosto bolj sproščena zunaj, bolj svobodna in spontana. Prav te lastnosti so nujne za razvoj kreativnosti, saj se ne bo razvijala, ko je otrok utesnjen v različnih vnaprej načrtanih dejavnosti ali pa se počuti nadzorovanega.

2.3.4.2.2 Dinamičnost

Še ena lastnost življenja v gozdnem vrtcu je, da so otroci in vzgojitelji stalno v gibanju. Vse dejavnosti potekajo zunaj, v naravnem okolju. Po navadi gre za travnik ali gozd, kjer je čistejši zrak in kjer imajo otroci občutek svobode od začetka do konca dneva, kot pravi Warden (2012). Skupina gre po navadi peš do naravnega prostora, če je le-ta preveč oddaljen, gredo z avtobusom. Vsak otrok ima svoj nahrbtnik, primeren svoji starosti, v katerem nosi kapo, rokavice, hrano in pijačo ter druge osebne predmete.

Otroci se že zgodaj želijo naučiti skrbeti zase – pri tem ni izključena uporaba orodij in drugih pripomočkov za obdelavo različnih naravnih materialov. Pri samostojnosti jih spodbujajo vzgojitelji, ki seveda poskrbijo tudi za varnost.

Čez čas, ko je naravni prostor za igro že dovolj poznan, se skupina "preseli" na novo lokacijo – s tem omogočijo, da se prostori, ki so bili uporabljeni, ponovno zarastejo z naravno floro.

Lamb (2011) pa je dodala tudi idejo nujnosti neutesnjenega časovnega okvirja. Pravi, da je pomembno, da ponudimo otrokom dovolj časa, da osmislijo cilj učenja, ki so si ga zadali prek nekega projekta. Avtorica (2011) v članku opisuje projekt gradnje skupnega bivaka. V dani situaciji so si otroci zastavili velik cilj, katerega uresničitev bo delno odvisna tudi od sposobnosti reševanja resničnih življenjskih situacij. Sem spada na primer iskanje pravih materialov za gradnjo, uporaba pravih orodij in pripravljenost za delo v skupini. Dnevni prostor mora biti na primer tudi dovolj velik, priročen in varen ter mora zadržati vodo. Naštete sposobnosti nedvomno vplivajo na otroka in na njegov razvoj različnih sposobnosti, pa naj gre za senzomotorično ali socialno sfero.

Tako si je težko zamisliti, da bi tako bogata dejavnost lahko potekala v igralnici, kjer bi bili na primer omejeni s prostorom, saj otroci tudi ne bi uspeli razvijati tako bogatih izkušenj s sodelovanjem, prilagajanjem, pogajanjem, z izkušnjami delitev idej in reševanje miselnih problemov in konfliktov.

2.3.4.2.3 Svoboda

Veliko otrok, kot pravi Warden (2012), nima svobode prostega raziskovanja. Otroci ne smejo iti predaleč, po navadi so tako ali tako ograjeni z ogrado, ki določa njihove meje. Preverjanje samega sebe in svojih sposobnosti skozi različne fizične preizkušnje ni dovoljeno, saj vsako plezanje po drevesih in drugo nedovoljeno gibanje pomeni tveganje za poškodbe. Mnogo otrok tako sploh še ni doživelo in občutilo občutka svobode ter nenadzora v naravnem okolju, kar lahko pomeni, da bo otrok bolj zaprt in duševno ranljiv.

»V gozdnem vrtcu je cilj razvoja čustvene odpornosti na zelo visoki ravni. Danes je v svetu, v katerem živimo, nujno, da ima posameznik razvito to lastnost, saj mora vsakdo imeti notranjo moč, ki ga podpira v življenju in mu pomaga konstruktivno reševati probleme. S tem pa mu obenem omogoča razvoj pozitivne podobe o sebi.

Razvoj dobrega mnenja o sebi in svojih zmožnostih je ključno vodilo v gozdnem vrtcu.«

Warden, C. (2012: 23)

Veliko študij je že dokumentiralo in dokazalo, da igra v naravi močno pripomore k fizičnemu zdravju otrok. Constable (2012) poda primer na razširjeno bolezen debelosti in navaja možne razloge zanjo. Lahko je kriva prepoved igre v naravnem okolju s strani staršev zavoljo skrbi za varnost otroka. Lahko je kriva moderna tehnologija, ki nudi drugačne užitke kot narava ali

pa je kriva celodnevna odsotnost staršev zaradi služb – otroci so dani v varstvo drugim osebam, institucijam, kjer so pomembne le usmerjene dejavnosti in ne naravna igra.

Po navadi pa se usmerjene dejavnosti, ki jih omenja avtorica, dogajajo v zaprtem, omejenem prostoru.

Zaprto prostor pa je, kot pravi Carson (1998), za mlade nadobudne otroke preprosto premajhen.

2.3.4.2.4 Izkušensko učenje

Warden (2012: 73–87) je o izkušenskem učenju napisala naslednje:

»Splošno sprejet način razmišljanja zahodnega človeka je, žal, kritičen in usmerjen na analiziranje. Nekateri metodologi tako skladno s sprejetim načinom razmišljanja zagovarjajo idejo, da bi morali vzgojitelji skrajno poenostaviti abstraktne ideje in jih ločiti od celote z razlogom, da bodo otroci le-te lažje sprejeli in razumeli, ko jih bodo opazovali v notranjem prostoru, ločeno od celote.«

Avtorica (prav tam) se sprašuje, ali je to zato, ker je snov res težavna, ali le zato, ker je splošno sprejeto mnenje, da naši možgani niso zmožni težavnih miselnih operacij v prvotnem okolju.

Kot primer poda klasično "praktično" vajo terenskih vaj iz predmeta biologije, ki je, ko se pajkovo mrežo po navadi poškopri s sprejem za lase. Potem jo dajo na papir in odnesejo v notranji prostor.

»Kaj je sporočilo otrokom?« se sprašuje Warden (prav tam).

»Da je prav, da uničimo ključni del pajkovega življenjskega prostora? Da je prav, ker bo tako ali tako kmalu naredil novo? Opravilo, ki je tako zahtevno, kot če bi mi sami hoteli zgraditi hišico na drevesu.

S sprejetjem take logike lahko odrasli otroku, če ne bo uspel prepoznati in podpreti njegovega načina razmišljanja glede narave, povzroči škodo, saj bo tak otrok brez želje po stiku z naravo. Tudi če bi ohranil to željo, bi bil ponovno potreben trud, da bi lahko znova vzpostavil povezavo z njo.«

Zato je ključnega pomena, da zagovarjamo koncept izkušenskega učenja. Kot pravi Best (2011), je koncept izkušenskega učenja pomemben za vsakogar, ki zagovarja idejo

celostnega učenja. Če je učna snov podana kot kognitivna operacija, ločena od čustvenega stanja, moralnih vrednot in smisla za estetiko v povezavi z individualnimi lastnostmi in zmožnostmi posameznika, se v tem procesu učnega izobraževanja ne nahaja nič več kot samo ideja za dobro izobraževanje.

»Otroci v gozdnem vrtcu, znanja in modrosti ne dobivajo prek odraslih, ampak prek opazovanja specifičnega obnašanja favne in flore, ki se jim razkriva zato, ker so zanj še odprti in dostopni.«

Warden (2012: 126)

Batistič Zorec (2011: 82) pravi:

»Učenje je najbolj življenjsko takrat, ko je motivacija notranja in otrok snov, ki jo spoznava, lahko poveže s svojimi izkušnjami, ki jih je doživel v življenju ter takrat, ko se lahko sam udeležuje v iskanju rešitev za podane problemske situacije.«

Gozdni vrtec nesporno spoštuje dane zahteve. Še več. Vsakodnevno jih prakticira in širi naprej in to ne samo na ravni izkušenskega učenja, ampak tudi pri vzgoji za varovanje narave.

2.3.4.2.5 Okoljevarstvo

Warden (2012) zagovarja idejo, da je vsak dan, ki je preživet v gozdnem vrtcu, dan, ko se vsi posamezniki trudijo zmanjšati količino proizvedenih smeti, porabo elektrike in vode, pri tem pa se trudijo tudi čim bolj zdravo jesti in povečati količino preživetega časa na prostem.

Količina časa, ki ga otroci in vzgojitelji preživijo v naravnem okolju, pa je lahko v razponu od 70 pa do 100 odstotkov. Vsak dan kot majhna družina vzgojitelji in otroci raziskujejo in odkrivajo spremembe, ki so se zgodile čez noč.

Glede zmanjševanja količine smeti Warden (2012: 8–9) pravi naslednje:

»Videti je, da so se plastika in drugi nerazgradljivi materiali močno ukoreninili v naš način življenja. Taki odpadki že dlje časa predstavljajo nevarnost za naravo. Najbolj zaskrbljujoče je, da se bodo s temi problemi potem ukvarjali naši otroci, zato v gozdnem vrtcu še posebej veliko skrb namenjamo okoljski etiki in varovanju okolja. Le-to spodbujamo predvsem z ozaveščanjem o zmanjševanju porabe dobrin, zmanjševanju pridelave odpadkov in skrbnem

ločevanju le-teh. Obenem skrbimo tudi za varčno uporabo elektrike in vode, poleg tega pa se način življenja, skladen ideji gozdne pedagogike, kaže tudi v tem, da v gozdnem vrtcu spodbujamo spoštovanje do vseh živih bitij (tako ohranjamo biotsko raznovrstnost), jemo zdravo, na vrtu ekološko pridelano hrano in sploh večino časa preživimo na zunanjih igriščih oziroma travnikih in gozdih. Stvari, ki jih ne dobimo oziroma izdelamo iz narave in naravnih materialov, pa so kljub vsemu potrebne, kupimo prek pravične trgovine.»

2.3.4.2.6 Prehranjevanje

Zelo zanimiv del dejavnosti, pravi Warden (2012), v gozdnem vrtcu predstavlja tudi pridelava hrane in hranjenje samo. Avtorica (prav tam) trdi, da otroci v gozdnem vrtcu deloma sami poskrbijo za hrano. Pri tem jim pomaga odrasli. Otroci sami posadijo rastline, se jih učijo negovati, skrbeti zanje in na koncu pobrati pridelek, za katerega so se zavzemali. Gojijo tako sadje kot zelenjavo, različna žita za pripravo kruha. Pridelke potem tudi sami pripravijo, jih na koncu skuhamo in pojedemo. Največkrat kar na ognju, ki ga zakurijo sredi narave – seveda pod vodstvom vzgojitelja. Mnogi vzgojitelji poročajo, kako ogenj otrokom predstavlja nekaj zares fascinantnega in neponovljivega. Nekateri otroci bi ga lahko vseskozi gledali, nekateri drugi pa se gredo vmes igrati in se občasno vrnejo k ognju, da preverijo, če je že kuhano ali pa preprosto zato, da se pogrejejo.

Ko je hrana skuhana, jo jedo vsi, otroci in vzgojitelji. Neželene hrane ni, saj vsak otrok hoče jesti to, kar je sam pomagal pripraviti. Hrano dajo na mizo, kot vir svetlobe jim služi sonce oziroma sveče, uporabljajo pravi pribor.

V gozdnem vrtcu je tako čas obroka zares ključnega pomena. Predstavlja čas socializacije in prijetnega druženja. Nobenemu se nikamor ne mudi, vsi pojedemo v miru in v prijetnem pogovoru.

Tudi pri pospravljanju in pomivanju ter brisanju posode se otroci aktivno udeležujejo – vselej pomagajo povrniti prostor v prvotno stanje.

2.3.4.2.7 Spoznavanje rastlin in živali.

Medtem ko je opazovanje slik rastlin in živali v knjigah in prebiranje zgodb o njih sicer izobraževalno, zelo malo pripomore k temu, da se otrok oziroma otroci dobro seznanijo z njimi. Še posebej v današnjem času je vedno bolj prakticirano, kot menita Hrovat in Kos

(2011), da otroka pustimo pred televizijo s prižgano dokumentarno oddajo o naravi. To pa kljub vsemu ni dovolj. Potrebno je, da otrok vse to lahko začuti z vsemi svojimi čutili in da se pri raziskovanju tudi zabava, uči in obenem razvija spoštovanje do narave.

Wilson (2008) trdi, da živali, ki se premikajo in imajo usta, kremplje ali druge dele telesa, o katerih otrok še ni seznanjen, pri otrocih lahko vzbudijo strah. Opazovanje teh živali, njihovega vedenja in lastnosti v njihovih življenjskih prostorih otroku omili strahove in predsodke, saj se pouči o realnih nevarnostih, ki jih lahko te živali predstavljajo.

Pogosto največji problem pri spoznavanju živali predstavljajo predsodki do določenih živali. Ocepek (2012) je v svoji knjigi navedel, da imajo pri mladih otrocih največji vpliv na oblikovanje odnosa do narave in do odnosa do živali njihovi starši, saj so ravno starši tisti, ki otroku predstavljajo največji zgled. Pomembno je, da starši spodbudijo radovednost otrok do živali in jo podpirajo. Če se starši neke živali močno bojijo oziroma imajo do nje močne predsodke, je smiselno, da starši otrokom vsaj iskreno priznajo svoj strah in neutemeljenost svojih predsodkov, saj jim s tem omogočijo vsaj možnost kasnejšega pozitivnega odnosa do določenega živega bitja, kot pravi Ocepek (prav tam).

To je še posebej pomembno pri vzgojiteljih in drugih poklicih, pri katerih se družimo z otroki.

2.3.4.2.8 Sprejemanje tveganja

Sara Knight (2012) je napisala knjigo z naslovom *Risk and Adventure in Early Years Outdoor Play* [Nevarnost v igri na prostem v zgodnjem otroštvu], da bi staršem poskušala podrobneje opisati in jim približati pomembnost sprejemanja tveganja, ki ga prinaša naravna igra v naravnem okolju. Kot pravi, je opazila, da so nekateri starši sicer navdušeni nad načeli gozdnega vrta, ampak ne morejo sprejeti dejstva, da bo to otroku prinašalo določena tveganja, ko se bo spuščal v nove aktivnosti v naravi.

Vendar pa kljub vsemu avtorica (prav tam) podpira in zagovarja idejo, da je otrokovo tveganje nujno potrebno in življenjskega pomena zanj.

Tudi Cemič (1997) je opozarjala na dano dejstvo. Pravi, da so nekateri starši zelo zaščitniški do svojih otrok in menijo, da bo otrokom že najmanjši padeč povzročil poškodbe ali hibe. Vendar, kot opozarja avtorica (prav tam), to ne vzdrži argumenta, da mora otrok pridobiti

izkušnjo. Otrok mora padati, da bo lahko v popolnosti uspešno razvil svoj trenutni gibalni vzorec. Če otrok ne bo doživel spontanega izkušnja prek igre v naravnem, vnaprej nenačrtovanem okolju, obstaja možnost, da ne bo uspel razviti nadaljnjih gibalnih vzorcev, kar ga bo oviralo pri telesnem razvoju.

Vcepljanje strahu pred svobodnim raziskovanjem je tako že prineslo posledice. Wilson (2008) piše, da je ugotovila, da je za nekatere otroke čas, ki ga preživijo zunaj (po navadi na zunanjem igrišču vrtca) najbolj neprijeten in frustrirajoč. Ne znajo se vključiti v igro (ali pa se ne želijo) in tako ves čas stojijo le ob strani in opazujejo dogajanje. Taki otroci po navadi stojijo blizu vzgojiteljev/ic ali ob kakšni steni.

V gozdnem vrtcu je igra, ki vsebuje element tveganja, močno zaželena in spodbujana. Kljub prisotnosti vzgojiteljev je tveganje otrokom omogočeno. Warden (2012) poda primer, ko je neki otrok hotel splezati na visoko drevo. Vzgojitelj mu je to sicer dovolil, vendar mu je obenem rekel: *»Če boš plezal na drevo, glej, da boš šel lahko tudi dol. Plezaj samo toliko časa, dokler se počutiš varnega.«*

Vzgojitelji s tem pokažejo zaupanje v otrokove sposobnosti in njegovo/njeno presojo. Redko se otrokov občutek izkaže za napačnega.

Teoretični del zaključujem z vsem samoumevnim, vendar še vseeno pogosto pozabljenim dejstvom.

Otroci se učijo z zgledom odraslih.

Wilson (1998) pravi, da je vzgojitelj model, ki predstavlja otrokom ideal obnašanja. Pomembno je, da vzgojitelj ne samo govori o tem, kako bi kaj moralo biti, ali celo moralizira, ampak je aktiven vzornik otrokom pri načinu obnašanja do okolja in njegovega varovanja. Zupanc-Stojanovič (2004) pa navaja, da je najbolj pomembno, da je vzgojitelj zvest svojim načelom in da so njegove besede podprte z njegovimi dejanji.

3. RAZISKOVALNI DEL

3.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Ljudje vedno bolj spoznavamo, da skrbi za naš planet ne gre prepustiti svetovnim organizacijam. Spoznanje, da mora za skupno in dobro prihodnost poskrbeti vsak član posebej, je tako že prebudilo zahteve po novem, t. i. naravnem človeku. To je posameznik, ki se zaveda pomembnosti varovanja okolja ali, kot pravi Krnel (2001), razume pomembnost razumevanja in sprejemanja odločitev o problemih družbenih in okoljskih vidikov. Avtor (prav tam) zagovarja tudi idejo, da pristen stik z naravnim okoljem človeku omogoča občutenje živosti in lepote narave, ki bi morala biti še posebej vidna predšolskim otrokom, ki se prepletenosti odnosov v okolju in posledic človeških posegov vanj šele začenjajo zavedati.

Ključni element pri dosegu razvoja okoljske etike in vrednot, ki so z njo povezane, predstavlja igra. Wilson (2008) trdi, da je igra pri predšolskem otroku ključnega pomena za zdrav razvoj, vendar poudarja, da je enako pomembna tudi vrsta igre. Ta mora biti kreativna. To pomeni, da se otroci igrajo v naravi ter da pri dejavnostih postavijo svoje cilje in sami organizirajo material za igro. Taka dejavnost jim nedvomno ponuja izziv, s tem pa tudi razvoj miselnih procesov in operacij, ki jim bodo služili pozneje v življenju. Avtorica (prav tam) toplo priporoča tako igro, saj meni, da bo več prispevala k polnosti otrokovega življenja kot igra s strukturiranim materialom v notranjih prostorih različnih ustanov.

3.2 CILJI RAZISKOVALNEGA DELA

V raziskovalnem delu sem si zadal naslednje cilje:

- Ugotoviti, ali si bodo otroci raje izbrali igro v naravnem okolju po tem, ko bodo doživeli pristno izkušnjo igre kljub možnostim drugačne izbire (igralnica, zunanje vrtčevsko igrišče).
- Ugotoviti, ali je otrokom pomembno varovanje naravnega okolja in kakšne so njihove ideje za učinkovitejše varovanje okolja.
- Ugotoviti, ali poseben način vzgoje (gozdna pedagogika) vpliva na razvoj okoljske etike pri predšolskem otroku.

3.3 RAZISKOVALNE HIPOTEZE

Kot smernice za produktivnejše raziskovanje sem uporabil naslednje hipoteze (H):

- H1: Večina otrok bo na začetku meseca izbrala odgovor, da se najraje igra na zunanjem igrišču;
- H2: Otroci so bodo po pridobljenih izkušnjah igre v naravi veliko raje izbrali igro v naravi kot v igralnici ali na vrtčevskem igrišču;
- H3: Večini otrok se zdi pomembno varovanje okolja;
- H4: Vsaj nekateri otroci bodo pri odgovoru na vprašanje, kako bi varovali okolje, povedali, da bi ga varovali z varčevanjem z elektriko in vodo ter z ločevanjem odpadkov;
- H5: Poseben način vzgoje bo vplival in pomagal pri razvoju okoljske etike pri predšolskem otroku.

3.4 RAZISKOVALNA METODA

Pri raziskovanju sem uporabil kavzalno metodo, saj sem z otroki raziskoval vzroke za določen pojav oziroma posledice.

3.4.1 VZOREC

Raziskovalni vzorec so predstavljali otroci skupine Zajčki, ki so v času raziskave obiskovali Vrtec Mojca, Enota Tinkara. Vseh otrok je bilo 21, od tega 13 dečkov in 8 deklic. Otroci so bili vključeni v oddelek drugega starostnega obdobja – vsi so spadali v starostno skupino 4–6 let. Predstavljali so neslučajnostni in priložnostni vzorec.

3.4.2 NAČIN ZBIRANJA PODATKOV

Potrebne podatke sem zbral z individualnimi intervjuji, razen pri zadnjem cilju raziskovalnega dela. Pri tem cilju sem se odločil, da bom osebno opazoval otroke in bom na podlagi njihovega odnosa sklepal o realizaciji cilja.

3.4.3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Pri prvem in drugem cilju sem zaradi narave vprašanja otroke individualno anketiral dvakrat. Prvič sem otroke anketiral na začetku meseca, drugič pa na koncu. V vmesnem času smo se aktivno ukvarjali s spoznavanjem narave, opazovanjem živali in rastlin ter z drugimi dejavnostmi, ki so imele povezavo z naravnim okoljem. Pri drugem cilju sem pri drugem individualnem intervjuju vsakega otroka vprašal tudi o tem, kaj bi naredil oziroma kakšna je njegova ideja za učinkovitejše varovanje narave.

Tretjega cilja nisem mogel preveriti z vprašalnikom oziroma intervjujem, zato sem se odločil, da skrbno opazujem otroke od začetka meseca, ko smo začeli z dejavnostmi v naravi do konca meseca, ko smo z njimi zaključili. Zanimalo me je, ali bodo sprehodi in igra ter učenje v naravnem okolju ter sploh dejavnosti, ki so bile povezane z naravo, vplivali na otroke do te mere, da bodo pokazali spoštovanje do narave in naravnega okolja ter živali ter rastlin. Na podlagi opazovanj ter odnosa otrok, ki so ga spontano pokazali, sem prišel do smiselnega zaključka o odnosu, ki se je v otrocih razvijal skozi mesec intenzivnih dejavnosti, povezanih z naravo.

3.4.4 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV

Rezultate, ki sem jih pridobil pri individualnih intervjujih, sem analiziral in statistično obdelal ter jih prikazal v obliki grafov.

Svoja opažanja pri tretjem cilju sem analiziral ter podal obrazložitve.

3.5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

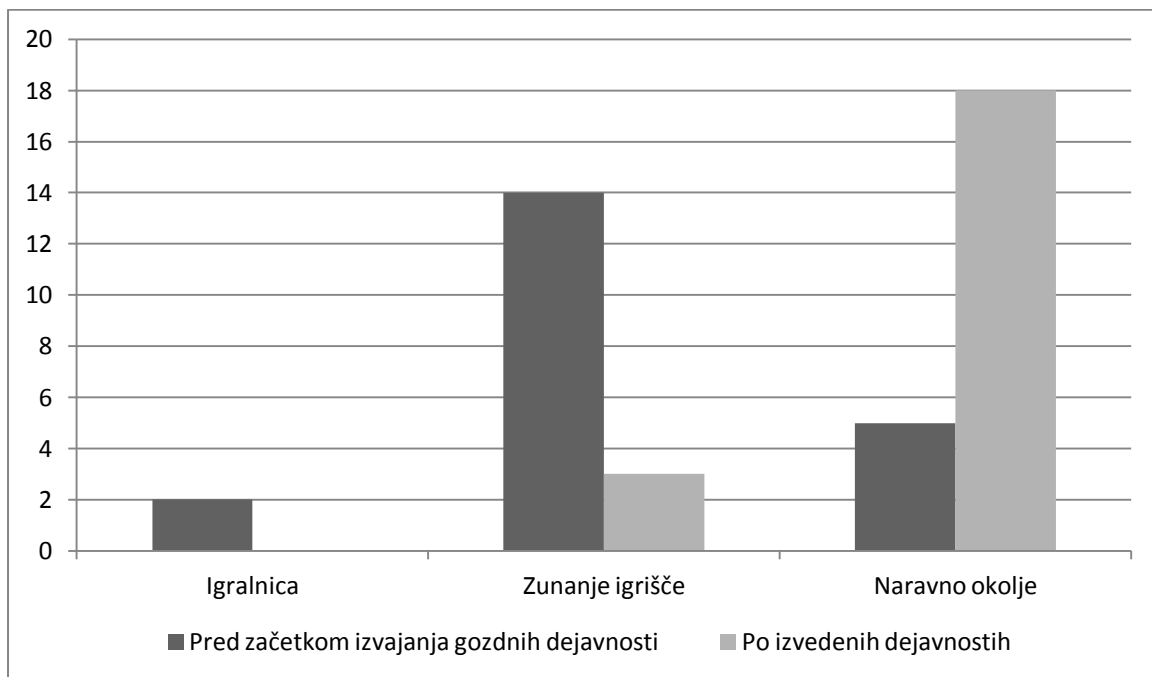
3.5.1 PRILJUBLJENOST NARAVNEGA PROSTORA ZA IGRO

Odgovor na dano vprašanje sem ugotovil na sledeč način. Otroke sem tako na začetku kot na koncu meseca individualno vprašal naslednje vprašanje: *»Kje se najraje igraš?«*

Glede na zaprti tip vprašanja so imeli tri možnosti, in sicer:

- igralnica;
- zunanje igrišče;
- naravno okolje.

Graf 1: Razlika med odgovori otrok na vprašanje »Kje se najraje igraš?« pred začetkom izvajanja gozdnih dejavnosti in po izvedenih dejavnostih.

Kot je iz grafa razvidno, je večina otrok, kot sem predvideval v hipotezi 1 (H1), na začetku meseca odgovorila, da se najraje igra na zunanjem igrišču vrtca. Ta odgovor je izbralo 14 otrok, kar predstavlja 66,7 % vseh otrok. Drugi otroci so izbrali naravno okolje, pod katerega spadajo gozd, travnik, gozdne jase, igra ob potoku idr. Tako igro je izbralo 5 otrok (23,8 %), medtem ko sta igro v igralnici izbrala dva otroka (9,5 %).

Po mesecu dni dejavnosti, ki so bile povezane z naravo, obiskovanjem gozdnatih in travnatih površin in spoznavanjem narave, so otroci spremenili svoj stališče. Ko sem jim na koncu meseca zastavil isto vprašanje, je bil rezultat odgovorov otrok povsem drugačen kot na začetku. Otroci so se v obdobju meseca dni navdušili nad zunanjo naravno igro ter so si je želeli še več. Igro v naravnem okolju si je izbralo 18 otrok. To je 85,7 % otrok, kar predstavlja več kot polovični prirastek v primerjavi s prvim anketiranjem. Zunanje igrišče je "pridobilo"

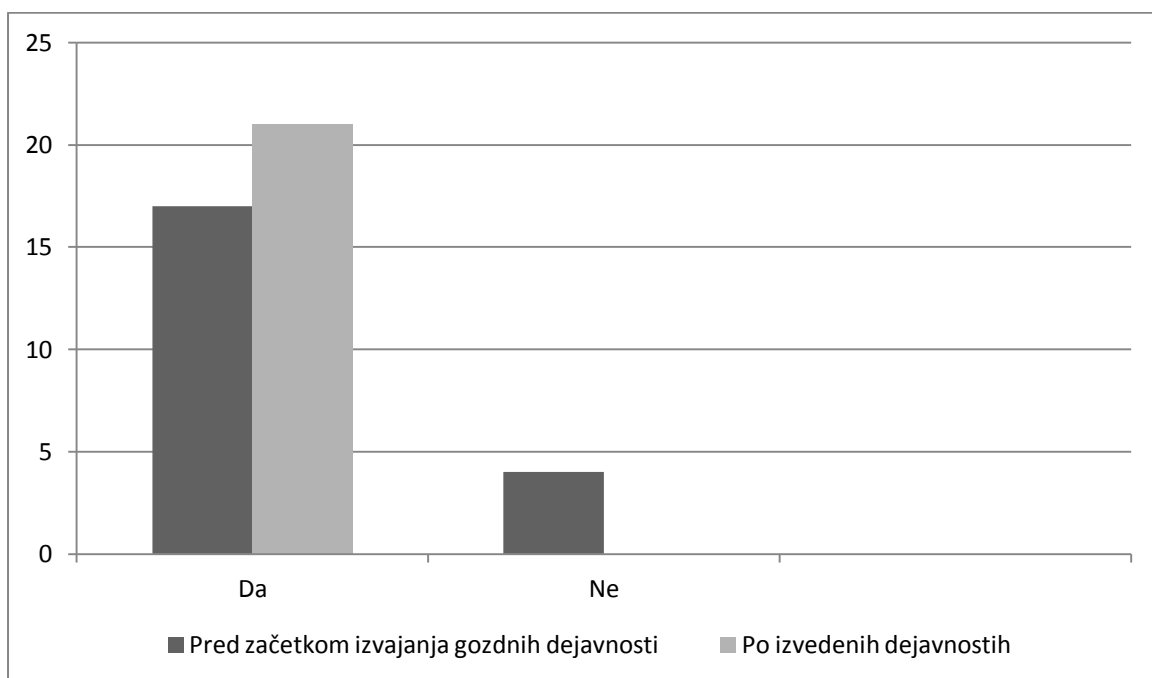
tri glasove (14,3 %), medtem ko igralnica ni dobila nobenega glasu. Otroka, ki sta na začetku meseca izbrala igralnico, sta po izkušnji igre v naravi spremenila svoje stališče. Enako velja za večino (11) otrok, ki so na začetku izbrali zunanje igrišče – le dva sta za svojo najljubšo izbiro ohranila zunanje igrišče vrtca.

Iz grafa je razvidno, da je prav res naravno okolje tisto, ki privlači večino otrok – če imajo le priložnost doživeti izkušnjo igre v njem.

3.5.2 IDEJE OTROK O VAROVANJU OKOLJA

Za ugotavljanje idej predšolskih otrok o varovanju okolja sem uporabil individualni intervju. Vprašanje »Ali se ti zdi varovanje narave pomembno?« sem jim zastavil dvakrat, in sicer pred začetkom izvajanja dejavnosti v naravi in po izvedenih dejavnostih na koncu meseca. Skupaj s tem vprašanjem pa sem jim na koncu meseca ponudil tudi odprto vprašanje. Zanimalo me je, kako otroci 2. starostnega obdobja razmišljajo o varovanju narave in kakšne ideje imajo, da bi bilo varovanje narave učinkovitejše.

Graf 2: Razlika med odgovori otrok na vprašanje »Ali se ti zdi varovanje narave pomembno?« pred začetkom izvajanja gozdnih dejavnosti in po izvedenih dejavnostih.

Velika večina otrok se je že na samem začetku očitno zavedala pomembnosti varovanja okolja. Sklepam, da to izhaja deloma iz splošne ozaveščenosti staršev in sploh večine odraslih, ki obkrožajo otroka, saj vsak vsaj nekaj otroku govori o pomembnosti ohranjanja narave. Štirje otroci (19,0 %) so odgovorili nikalno na zastavljeno vprašanje, pri čemer težko sklepam, ali se jim to res ni zdelo pomembno ali pri vprašanju preprosto sploh niso vedeli, kaj jih sprašujem. Morebitni dejavnik za nikalni odgovor bi bil morda lahko tudi hitra želja otroka po vrnitvi v igralnico k igri.

Po mesecu dni in vseh dejavnostih, ki smo jih izvedli, je bilo otrokom zastavljeno ponovno isto vprašanje.

Tokrat so bili vsi odgovori (21) pritrdilni. Naravo je potrebno varovati. Rezultat se mi zdi logičen, saj so bili vsi otroci na koncu navdušeni nad igro v naravi. Ko jim je bila dopuščena igra v naravnem okolju, so obenem razvijali tudi pristen in spoštljiv odnos do narave. Vsi štirje otroci, ki so na začetku meseca odgovorili nikalno, so po mesecu dni spremenili svoje mnenje, kar se mi zdi pohvalno ter (kot že omenjeno) samoumevno.

Skladno s tem vprašanjem sem jim zastavil tudi vprašanje odprtega tipa, in sicer: *»Kako bi ti varoval naravo?«*

Nekateri odgovori so bili "povprečni", skladno s trenutno sprejeto logiko varovanja okolja, nekateri odgovori pa so se mi zdeli zelo inovativni in zanimivi.

Odgovore podajam v Tabeli 1.

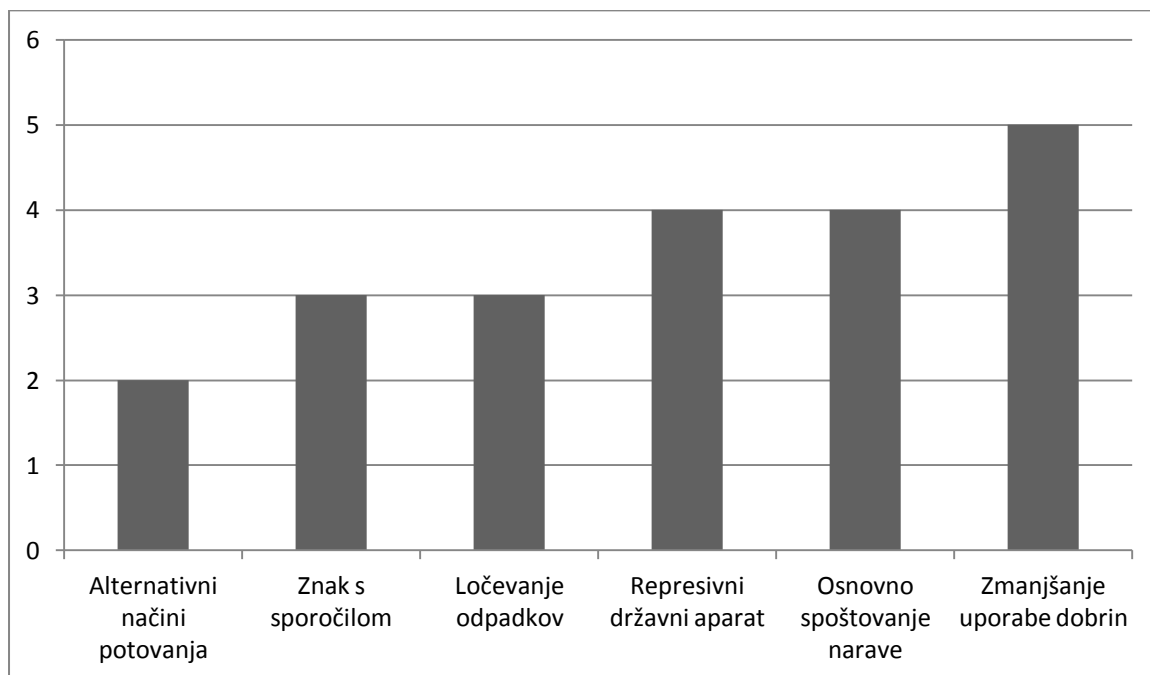
Tabela 1: Odgovori otrok na vprašanje »Kako bi ti varoval naravo?«

Otrok	Odgovor otroka
O1	»Ugašal bi luči«
O2	»Zapiranje vode«
O3	»Ne trgat ogroženih rožic«
O4	»Ločujemo smeti«
O5	»Pred gozdom okrogel prečrtan znak s simbolom sekire«
O6	»Ne bi mel odprte pipe«
O7	»Vožnja s kolesi, peš«
O8	»Denarno kaznovanje tistega, ki bi uničeval«
O9	»Da ne pohojaš deževnika in drugih živali«
O10	»Povedat ljudem, da se ne sme uničevati – drugače v zapor«
O11	»Stop znak«
O12	»Ločujem odpadke«
O13	»Posadil bi veliko dreves«
O14	»Kričanje na zlobneže«

O15	<i>»Poslal bi policijo na uničevalce«</i>
O16	<i>»Ugašanje luči«</i>
O17	<i>»Ne ubijanje živali«</i>
O18	<i>»Ogradit naravno okolje, da se ne bodo vozili po cestah«</i>
O19	<i>»Povsod stop znak – prepovedano odlaganje odpadkov«</i>
O20	<i>»Kolo, mestni promet«</i>
O21	<i>»Zapirat vodo«</i>

Podane odgovore otrok lahko združim v različne skupine.

Graf 3: Odgovori otrok, združeni v različne logične skupine.

Največ odgovorov na vprašanje, kako varovati naravo, je povezanih z zmanjšanjem porabe dobrin, kot sta na primer voda ali elektrika. Tak odgovor si je izbralo pet otrok, kar predstavlja 23,8 % od celote. Štirje otroci (19,0 %) bi varovali naravo tako, da bi se zanesli na represivne organe države, ki bi finančno kaznovali kršitelje oziroma tiste, ki bi pokazali nespoštljiv odnos oziroma bi odvzeli prostost kršiteljem. Prav tako je 19,0 % otrok (štirje otroci) menilo, da bi že s tem, ko bi naravi pokazali samoumevno spoštovanje, naravi doprinesli boljšo prihodnost. Aktualno je bilo tudi postavljanje znakov s simboli (14,3 %), ki bi dali jasno vedeti, da je nekaj prepovedano (na primer sečnja gozdov) in ločevanje odpadkov, s katerim smo seznanjeni vsakodnevno prek različnih medijev (prav tako 14,3 %). Najmanj so se otroci (9,5 %) spomnili na alternativne načine potovanja, ki pa so kljub vsemu dokaj pomembni. Otroka sta povedala, da bi se vozili s kolesom oziroma bi šli do določene lokacije peš oziroma z javnimi prevoznimi sredstvi.

3.5.3 VPLIV GOZDNE PEDAGOGIKE NA RAZVOJ OKOLJSKE ETIKE PRI PREDŠOLSLEM OTROKU

V teoretičnem delu sem pisal o tem, kako pozitivne izkušnje, ki jih doživijo ljudje v naravi, vplivajo na razvoj njihove osebnosti. Skladno s pozitivnimi izkušnjami, ki obenem izboljšujejo tako telesno kot duševno zdravje, posameznik razvija notranji spoštljiv odnos do narave. S tem postane nesporno jasno, da več, kot bo nekdo pridobil pozitivnih izkušenj v povezavi z naravnim okoljem, večje bo njegovo/njeno spoštovanje do narave in bolj bo takemu posamezniku sporno delovati proti naravi. Pri tem ni pomembno, ali gre za to, da se odvrže pločevinko, ali da se zaradi gradnje industrijskega obrata poseka več hektarjev gozda in pozida ali asfaltira veliko pašnikov, polj itn. Spoštovanje, ki ga gradiš pri naravi, je celostno.

Ko smo z otroki hodili na razne sprehode in v naravne pokrajine, smo pogosto na poteh videli odpadke. Seveda smo jih pobrali – otroci so sami kazali na njih ter "se kregali" na ljudi, ki so jih pustili za seboj.

To sicer ni bil najpomembnejši cilj, saj je pobiranje in ločevanje odpadkov le posledica. Otrokom sem bolj govoril o pomembnosti neproizvajanja odpadkov, vendar sem opazil, da večina otrok ne razume danega konteksta – po vsej verjetnosti zato, ker so še premajhni, da bi se zavedali, kako je naše celotno življenje povezano s proizvodnjo smeti.

Orientiral sem se tudi po naslednji misli Wilsonove (1995), ko pravi, da varovanje okolja ni samo recikliranje in pobiranje smeti. Kaže se tudi v odnosu do narave. Ljudje in otroci, ki spoštujejo naravo, tako ne bodo objestno lomili vej ali vejic dreves ali ubijali živali ne glede na strah, ki jim ga morebiti predstavljajo. Odnos do narave nakazuje spoštovanje do nje na vseh ravneh, zato je nespoštovanje na kakršenkoli drug ali skrit ali posreden način še vseeno nespoštovanje narave.

Vedel sem sicer, da so otroci dovolj stari, da lahko izberejo, ali bodo v gozdu kričali, ali bodo vrgli razne odpadke na gozdna tla, ali bodo pohodili razne talne živali (na primer deževnika, mravljo, hrošča ...).

Za naštete stvari sem vedel, da otroci že razpolagajo z močjo, da sprejmejo odločitev. Ko smo šli prvič v gozd, sem opazil, da so otroci dokaj živahni in glasni. Nekatere izmed njih sem spodbujal, naj (ko se je ravno ponudila priložnost) prisluhnejo glasu ptice, ki se je oglasila, ali pa čisto tiho prisluhnejo šumom, ki jih lahko slišijo v gozdu. Nekoč smo srečali tudi srno, kar je zahtevalo takojšnjo izredno tišino, da smo jo lahko gledali trenutek dlje, preden je pobegnila globlje v gozd.

Smetenje v gozdu je bilo otrokom samoumevno znano kot prepovedano dejanje – niti enkrat nisem opazil, da bi kateri otrok kaj odvrigel na tla. Zgodilo se je sicer, da je neki deklici po nesreči padel ovoj od slamice iz nahrbtnika in tega ni opazila. Opozoril sem jo le o dejstvu, da ji je nekaj padlo – ko je opazila, kaj je, je to takoj pobrala in dala v žep.

Tudi pri odnosu do živali lahko otoke pohvalim, saj so imeli še "čut za čudenje", o katerem je govorila Carson (1998). Nisem zaznal nespoštljivega odnosa do niti ene same živali. Četudi otrokom ni bila všeč oziroma se jim je zdela grozna ali grda, niso pokazali nespoštljivosti. Velik dogodek je bil, ko smo v gozdu srečali žabo – ujel sem jo ter jo pokazal otrokom. Neka deklica se je prestrašila in na začetku sploh ni hotela priti bliže, vendar sem jo na koncu s pomočjo vzgojiteljice vsaj pripravil do tega, da je pristopila ter jo pogledala.

Pri tem je zanimivo, da je brez kakršne koli skrbi držala žabjega paglavca v dlani, ko ga je hotela "potipati", kljub temu da je vedela, da se iz paglavca razvije žaba.

Večina otrok ima danes predsodke do marsikatere živali, vendar je nedopustljivo, da dovolimo, da se predsodki razvijajo in utrjujejo še naprej. Pri dani deklici je bil tisti dan

narejen prvi korak k temu, da bo sčasoma razbila predsodek o "nevarnosti", "strupenosti", "grdoti" ali o čem drugem, kar misli, da žaba je.

Če rečem, da je bil odnos, ki so ga otroci že na začetku pokazali do narave, spoštljiv ter pristen, potem lahko rečem, da je bil odnos otrok do narave po končanih dejavnostih še toliko bolj pozitiven.

Nedvomno lahko trdim, da so z vsakim dnem, preživetim v naravnem okolju, vase vpijali vrednote in norme narave. Prek lepote in užitkov, ki so jih doživljali v naravi, so razvijali globok naravni odnos in spoštovanje, ki se jim bo še močno obrestovalo v življenju. Upam, da bodo ohranili ta odnos.

Ugotovitev, ki me je zanimala, lahko potrdim. Elementi gozdne pedagogike v vzgoji vplivajo na razvoj okoljevarstvene etike pri predšolskem otroku.

3.6 SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKOVALNEGA DELA

Imel sem srečo, da sem mesec dni, v katerem sem izvajal raziskovalni del danega diplomskega dela, preživel v skupini otrok, ki je bila izredno okoljevarstveno ozaveščena. Zahvala za to gre neposredno vzgojiteljici ter pomočnici vzgojiteljice te skupine, saj sta obe zelo povezani z naravo ter jo varujeta s srcem. Prepričan sem, da bi bili, če bi raziskovalni del izvajal v skupini, ki ne bi bila tako močno seznanjena z današnjim stanjem naravnega okolja, rezultati marsikaterega cilja drugačni.

Na podlagi raziskovalnega dela, ki sem ga opravil, sem dobil mnogo novega znanja o tem, kako otrokom približati naravo. Spoznal sem tudi, da v celoti drži misel Claire Warden, ki jo poda v svojem temeljnem delu.

Warden (2012: 13) pravi:

»Otroci so bili vedno in tudi bodo vedno povezani z naravo. Po navadi so odrasli ljudi tisti, ki so izgubili naravno vez z njo.«

Smiselno bi bilo, da bi večina slovenskih vrtcev sprejela gozdno pedagogiko kot nekaj vsakdanjega, kot to velja na primer v Skandinaviji in pa nekaterih delih Združenega kraljestva in Nemčije. Tako bi in otroci in odrasli vzdrževali naravno vez.

Dobljene rezultate si razlagam kot le majhen delček znanja o vplivu gozdne pedagogike na posameznika. Skupina, v kateri sem izvajal raziskovalni del, je bila majhna in rezultatov ne morem posplošiti na širšo populacijo predšolskih otrok.

Vendar pa kljub vsemu lahko sklepam nekaj.

Če bo otrok poznal igro v naravi ter bo z njo že imel izkušnje, potem bo nesporno potrdil igro v naravi kot najboljšo izbiro.

Pripravljenost staršev, da gredo s svojim otrokom v naravo, in mu/ji s tem omogočijo izkustvo igre v naravi, pa je tisto, kar morajo opraviti starši oziroma skrbniki, da bi naredili prvi (in po mojem mnenju najpomembnejši) korak, da otroka (in sebe) "odvzamejo" primežu modernih tehnologij, kot na primer računalnik, televizija in mobilni telefoni.

Postopoma pa se bo začela tako tudi razvijati originalna in resnična okoljska etika, ki ne bo pripadala nobenemu društvu, nobeni organizaciji, nobeni vladi, ampak le (izključno) naravi.

4. RAZPRAVA

Živimo v času podatkov in množičnih medijev, ki nam, vsak s svojimi sredstvi, poskušajo podati "objektivne in resnične" informacije. Teh informacij je ogromno in nemogoče bi bilo sprejeti vse, vendar pa je nekaj nedvomno jasno.

Mnogi govorijo in pišejo o varovanju narave, okolja, biotske pestrosti živalskega in rastlinskega sveta, ekosistemov ali česar koli drugega.

Mnogi govorijo in pišejo o potrebi ustavitve krčenja pragozdov, o potrebi manjšanja ozonske luknje, o potrebi manj potratne rabe nafte, vode, elektrike, plastike in hrane.

Če gremo v knjižnico ali se usedemo pred televizijski sprejemnik ali poslušamo radio, gremo na svoj elektronski naslov oziroma internet, bomo dobili veliko informacij in prošenj, zahtev, pozivov, mogoče peticij – vse z enim samim sporočilom. To je varovanje narave.

Videti je, da živimo v svetu, ki zelo močno in zavzeto varuje – predvsem naravo.

A kljub vsemu imamo vsak dan priložnost opazovati vedno več uničene in izsekane narave. Vsak dan lahko opazujemo vedno bolj umazane in smrdljive reke. Zrak, ki ga dihamo vsak dan, vsebuje večjo koncentracijo smoga in drugih plinov. Rodno, plodno zemljo nam odnaša erozija, smetišča se poglobljajo in širijo.

Škotska okoljevarstvenica in pedagoginja v gozdnem vrtcu, ki močno zagovarja igro in učenje v naravnem okolju, Claire Warden (2012: 89) je v svojem temeljnem delu *Nature Kindergartens and Forest School* [Gozdni vrtec in gozdne šole] podala naslednjo trditev:

»V času pisanja te knjige je škotska vlada poskušala ponovno definirati parametre dobre vzgoje s tem, da je preišljevala o ponovni uvedbi naravnega življenja v vrtce. S tem bi omogočila naravno izkušnjsko učenje vsem škotskim otrokom.«

»Potovanje do te točke je bilo dolgo, včasih trnovo ter, na prvi pogled, brezupno. Pa vendar se je po dolgih dvajsetih letih skupnost gozdnih pedagogov dovolj okrepila, da so podali slišan, pozitiven glas o gozdnem vrtcu.«

Warden, C. (2012: 89)

S tem uspehom škotska vlada ni samo omogočila boljšega življenja otrokom in odraslim Škotske, ampak je doprinesla dobrobit vsem ljudem sveta in tudi naravi, zakaj vse je med seboj povezano.

S to akcijo je bil storjen velik korak.

Velik korak za vse ljudi sveta.

Moja želja za lepšo prihodnost sveta je, da bi bili ljudje bolj naklonjeni igri in učenju v naravnem okolju ter da bi podprli trud in vizijo posameznikov, ki se dnevno trudijo otrokom ponuditi igro v naravi. Želim si tudi, da bi se mreža gozdnih vrtcev razširila in da bi s svojimi idejami prepričala ljudi o smiselnosti zagovarjanja vrednot, ki jih gozdni vrtci podpirajo. S svojim delovanjem bi gozdni vrtci ljudem nedvomno dokazali koristnost in visoko praktično vrednost, ki jo nudijo tako za zdravje človeka kot narave.

Verjamem, da bi ustanovitev gozdnih vrtcev, ki bi delovali po načelih gozdne pedagogike, nedvomno doprinesli marsikaj lepega v skupnost. Od dobrovoljnejših ljudi, bolj zdravih in srečnih posameznikov, kvalitetnejše in boljše družbe do lepšega življenjskega okolja, manj dnevno proizvedenih odpadkov, čistejšega zraka in vode ter zemlje, bolj zdrave in hranljive hrane, večje biotske pestrosti in uveljavitev pristnega naravnejšega človeka.

Gozdni vrtec je ustanova, kamor radi zahajajo tako otroci kot odrasli. Cilji, ki jih dosegajo ljudje v skupnosti gozdnih vrtcev, so visoki in med drugim delujejo tudi v dobrobit narave. Menim, da zaradi zunanjega okolja otroci in odrasli uspejo doseči tudi nekatera kvalitetna spoznanja, ki bi drugače pri učenju v zaprtih in omejenih prostorih ostala neodkrita ali le delno odkrita.

Eden od glavnih ciljev gozdnega vrtca je jasen.

Spoštovanje in varovanje narave.

Odrasli in otroci v njem se ne sprašujejo, ali je to prav ali ni, ali imajo sredstva za to ali ne, ali se jim ljubi ali ne, ali bi mogoče pred začetkom odprli še diskusijo o smiselnosti realizacije tega cilja ali bi še malo počakali na lepše vreme itd.

Ne!

Za premišljevanje o takih nepomembnostih preprosto ni časa. Za akcijo je!

Kot bodoči diplomirani vzgojitelj predšolskih otrok bom avtor naloge naredil, kar je v moji moči, da se jim pri realizaciji tega plemenitega cilja in ustvarjanju boljšega in lepšega sveta pridružim.

Pa če bom imel kdaj to srečo, da bom prestopil prag gozdnega vrtca ali ne!

5. SKLEP

Ivan Tavčar (1996: 12) je zdravniku v svoji povesti Cvetje v jeseni v usta položil čudovite besede. Rekel je:

»Potem kmalu sprevidiš, da je življenje dar božji in da se zgolj le tepci dolgočasijo v njem!«

Želel bi se navezati na predvsem eno besedno zvezo in le-ta je "da je življenje dar božji".

Koliko ljudi se danes tega zaveda?

Glede na odnos, ki ga imamo do narave, do živali in do sočloveka, verjamem, da ne prav veliko. Antropocentrizem govori in dokazuje svoje.

Kajti če bi se zavedali "daru božjega", potem bi razumeli, da to, kar dajemo, to žanjemo, ter da je upanje, da bomo preživeli v zastrupljeni, poškodovani ali celo uničeni naravi utopično in brezpredmetno.

V nekaterih medijih že lahko zasledimo, da bodo v bližnji prihodnosti znanstveniku uspeli ustvariti umetne oaze za življenje. Zaslediti je tudi vse večje govorice o kolonizaciji in poselitvi drugih planetov – v ospredju je predvsem planet Mars (Lewis in Writer, 2013).

Menim, da kljub temu, da gre za neverjetne dosežke človeštva, žal, s takim načinom razmišljanja in življenja, ki ga trenutno živimo, te akcije ne bodo prinesle nikakršne boljše prihodnosti oziroma dolgoročne rešitve – kvečjemu hipno zadovoljitev po kratkotrajni rešitvi.

Knjig, ki napovedujejo bližajočo se kataklizmo, je več kot dovolj. Ne bom zaključil diplomskega dela z grožnjo o bolečem trpljenju ob koncu sveta, bi pa rad za zaključek osvetlil zelo preprosto trditev ter vprašanje, ki naj ga bralec odgovori zavestno:

»Narava bo vselej preživela. Bo človek preživel z njo?«

Staršem, ki so odprti za spremembe in si želijo stika z naravo tako zase kot za svoje otroke, srčno priporočam vrtec oziroma šolo, ki upošteva načela gozdne pedagogike.

Kaj je lahko boljši način za varovanje in ohranitev narave, kot da jo otroci že kot zelo majhni posamezniki prek pristnih in lepih izkušenj, ki obenem izboljšujejo in ohranjajo tako telesno kot duševno zdravje, začnejo spoštovati in gojiti pozitiven odnos do nje?

Tako starši ne bodo samo poskrbeli za svoje blagostanje in blagostanje svojih otrok (in posledično tudi za širšo družbo), ampak bodo poskrbeli tudi za dobrobit narave in s tem v končni fazi tudi za celoten (in naš edini) modri planet.

Pregovor pravi: *»Na mladih svet stoji.«*

Na starih pa dolžnost, da jih za to častitljivo delo korektno pripravijo, dodajam.

6. LITERATURA

Avčin, F. (1969). *Človek proti naravi*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Batistič Zorec, M. (2011). Safe and stimulative climate and participation of children as the conditions of effective learning in preschool. V: Geršak, V. (ur.). *Promoting the social emotional aspects of education*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 82.

Best, R. (2011). Spirituality, faith and education. V: Geršak, V. (ur.). *Promoting the social emotional aspects of education*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 4.

Carson, R. (1998). *The sense of wonder*. New York: HarperCollins.

Cemič, A. (1997). *Motorika predšolskega otroka*. Ljubljana: Dr. Mapet.

Constable, K. (2012). *The outdoor classroom: ages 3–7: using ideas from Forest Schools to enrich learning*. London; New York: Routledge.

Cree, J. (2011). Maintaining the forest school ethos while working with 14–19-year-old boys. V: Knight, S. (ur.). *Forest school for all*. London: Sage publications.

Dolinar, A. (2012). Alfred Vogel o hvaležnosti. *Skupaj za zdravje človeka in narave, december 2012/januar 2013*, str 6–7.

Flanjak, I., Jakopović, S., Krzarić, D. (1984). *Škola u prirodi: priručnik za nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.

Hribar Šmid, A. (2011). Celostno vrednotenje drevesne dediščine. V: Torkar, G, Anko, B. (ur.). *Narava kot vrednota*. Ljubljana: Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije, str. 94–114.

Hrovat, M. in Kos, M. (2011). Predšolski otroci na kmetiji in vrtu. *Vzgojiteljica: revija za dobro prakso v vrtcih*, 13 (4), str. 6–18.

Kahn, H. P. (2002). Children's affiliations with nature: structure, development, and the problem of environmental generational amnesia. V: Kahn, H. P., Kellert, R. Stephen. (ur.). *Children and nature: psychological, sociocultural and evolutionary investigations*. London: The MIT press.

Knight, S. (2012). *Risk and adventure in early years outdoor play: learning from forest schools*. Los Angeles: Sage publications.

Komat, A. (2008). *Simbiotski človek*. Domžale: Samozaložba.

Križnar, T. (2010). *Nafta in voda*. Ljubljana: Samozaložba.

Krnel, D. (2001). Narava. V: Marjanovič - Umek L. (ur.). *Otrok v vrtcu: Priročnik h kurikulu za vrtce*. Maribor: Obzorja str. 157–175.

Lamb, C. (2011). Forest school – a whole school approach. V: Knight, S. (ur.). *Forest school for all*. London: Sage publications.

Lepičnik-Vodopivec, J. (2006). *Okoljska vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: AWTS.

Lewis, T., Writer, S. (2013). *One-way Mars trip: aspiring Martian colonists land in Washington*. Pridobljeno 22. 8. 2013 s:
<http://www.space.com/22238-mars-one-private-colony-volunteers-meeting.html>

Louv, R. (2005). *Last child in the woods: saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin books of Chapel Hill: North Carolina.

Lovelock, J. (2007). *Gaja se maščuje: o pregrevanju Zemlje in usodi človeštva*. Mengeš: Ciceron.

Mlinar, A. (2010). Bioetika, biofilija, antropofilija. *Anthropos: časopis za psihologijo in filozofija ter za sodelovanje humanističnih ved*, 42 (1–2), str. 45–64.

Ocepek, R. (2012). *Premagajmo predsodke do živali: vzgoja za odgovoren odnos do narave*. Ljubljana: Agencija Baribal.

Petrovič, N. (2012). *Ekološka naselja in trajnostna kultura bivanja: priročen esejistično-dnevniški koktajl z recepti za rešitev sveta*. Grosuplje: Žarek.

Prošenc, H. (2006). *Ničelna stopnja odpadkov*. Pridobljeno 13. 9. 2012 s:
<http://www.gibanje.org/?id=328>

Robertson, J., Martin, P., Borradaile, L., Alker, S. (2009). *Glasgow and the Clyde Valley forest kindergarten feasibility study*. Pridobljeno 21. 8. 2012 s:
[http://www.forestry.gov.uk/pdf/ForestKindergartenReportApril09.pdf/\\$file/ForestKindergartenReportApril09.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/ForestKindergartenReportApril09.pdf/$file/ForestKindergartenReportApril09.pdf)

Seattle. (1983). *Wir sind ein Teil der Erde: die rede des Häuptlings Seattle vor dem Präsidenten der Vereinigten Staaten von Amerika im jahre 1855*. Olten: Walter-Verlag.

Seymour, J., Sutherland, W. (2009). *The new complete book of self-sufficiency: the classic guide for realists and dreamers*. London: A Dorling Kindersley Book.

Šubic, J. (2007). *Škratove pripovedi*. Vaše: Samozaložba.

Tavčar, I. (1996). *Cvetje v jeseni*. Ljubljana: Karantanija.

Teaching pre-school children about the environment. (24. 4. 2012). Paris: UNESCO. Pridobljeno 13. 8. 2012 s:
http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/dynamic-content-single-view/news/teaching_pre_school_children_about_the_environment/

Torkar, G. (2009). Učiteljeve vrednote in njihov odnos do okolja in varstva narave. *Didactica Slovenica: pedagoška obzorja*, 24 (1), str. 97–108.

Torkar, G., Zalokar Divjak, Z. (2003). Dežela škratov: spodbujanje otrokove domišljije in spoznavanje narave. *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 12 (1–2), str. 13–18.

Velika knjiga pregovorov: modrosti sveta – zbral in uredil Janez Stupica. (2007). Ljubljana: Jutro.

Vilar, V. (2011). Varstvo narave: včeraj, danes, jutri. V: Torkar, G, Anko, B. (ur.). *Narava kot vrednota*. Ljubljana: Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije, str. 126–137.

Viler Kovačič, A. (2010). *Okoljevarstvena zakonodaja*. Radovljica: Fit media.

Wandmaker, H. (1995). *Hočeš biti zdrav? Proč s kuhinjskim loncem!* Ljubljana: Aura.

Warden, C. (2012). *Nature Kindergartens and Forest School: an exploration of naturalistic learning within Nature Kindergartens and Forest schools*. Scotland: Mindstretchers.

White, J. (2008). *Playing and learning outdoors: making provision for high-quality experiences in the outdoor environment*. London; New York: Routledge.

White, R. (2004). *Young children's relationship with nature: its importance to children's development & the Earth's future*. Pridobljeno 16. 8. 2012 s:

<http://www.whitehutchinson.com/children/articles/childrennature.shtml>

Wilson, R. (1995). Nature and young children: a natural connection. *Young children*, 50 (6), str. 4–11.

Wilson, A. R. (1996). *Starting early: environmental education during the early childhood years*. Pridobljeno 10. 8. 2012 s:

<http://www.ericdigests.org/1998-1/early.htm>

Wilson, A. R. (1998). *Special educational needs in the early years: teaching and learning in the first three years of school*. London; New York: Routledge.

Wilson, R. (2008). *Nature and young children: encouraging creative play and learning in natural environments*. London; New York: Routledge.

Winterhoff, M. (2009). *Zakaj postajajo naši otroci tirani: vrnimo otrokom njihovo otroštvo*. Tržič: Učila international.

Zupanc Stojanovič, K. (2004). *Okoljska vzgoja v vrtcu*. Diplomaska naloga, Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 7–12.

Žorž, B. (2001). *Biti z naravo: z naravo do telesnega in duševnega zdravja*. Celje: Mohorjeva družba.

Žorž, B. (2012). *Vzgoja za vrednote*. Koper: Ognjišče.

7. PRILOGA

7.1 PRILOGA 1: IZJAVA O AVTORSTVU

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Matic Juvan, rojen 3. 10. 1990 v Ljubljani, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Vpliv gozdne pedagogike na razvoj okoljske etike pri predšolskem otroku v celoti moje avtorsko delo, ki je nastajalo pod strokovnim mentorstvom dr. Marjance Kos.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Kraj in datum:

Matic Juvan, l. r.
